

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE
CUPRINZÂND ȘI BULETINUL SECȚIEI SOCIAL-ECONOMICĂ A „ASTREI“

Anul II   Comitetul de direcție: V. Goldiș, D. Gusti, M. Popovici, G. Bogdan-Duică,   Număr
N-rii   I. Lupaș, O. Ghibu, M. Șerban, N. Ghiulea, V. C. Osvadă și Ion Clopoșel   dublu
28 și 29   CLUJ, DUMINECĂ 12 și 19 IULIE 1925   Lei 20

C U P R I N S U L :

- PROBLEME ECONOMICE: Sărbătoarea cooperăției . . . . . Vasile C. Osvadă
Școlile dela Brașov; Un economist român: profesorul
Ioan Socaciu . . . . . Ion I. Lapedatu
- PROBLEME SOCIALE: Participația elementului românesc în
organizația Societății Națiunilor . . . . . N. Dașcovici
Statul lui Hertzka . . . . . Gavril Todica
- ACTUALITĂȚI: Publicațiuni basarabene de interes istoric . . . . . Ion Lupaș
Impresii muzicale din Basarabia . . . . . Tib. Brediceanu
In legătură cu politica noastră religioasă . . . . . Onisifor Ghibu
Serbările dela Brașov . . . . . H. Trandafir
In chestia catolicismului unguresc . . . . . Onisifor Ghibu
- DISCUȚII LITERARE: Ch. Drouhet: Vasile Alexandri . . . . . G. Bogdan-Duică
- SĂNĂTATEA PUBLICĂ: Ocrotirea infantilă în Transilvania
(demonstrațiuni practice-statistice) . . . . . Dr. Axente Iancu
Lupta antiveneriană la noi și în streinătate . . . . . Dr. A. Voina
Cronica medicală: Moartea unui învățat român. — Noui
academicieni — Congrese medicale. — Fundația
Rockefeller . . . . . Dr. O. Apostol
Unde ne căutăm sănătatea? Istoricul Băilor Herculană . . . . . Dr. A. Crăciunescu
- BULETINUL SECȚIEI SOCIAL-ECONOMICĂ A ASTREI:
După reorganizare (ședința festivă dela Brașov) . . . . . Vasile C. Osvadă
Săptămâna economică-financiară: Opt ore de muncă.
— Perspectivele noiei recolte. — Intre țuică și spirt.
— Linia telefonică București—Belgrad. — Scumpetea.
— Folosirea căderilor de apă. — Infrumșetări practice
- CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: Secția tehnică a Astrei.
— Căminul de odihnă dela Sâmbăta de jos . . . . . N. Ghiulea
S. & A.
- CRONICI DIVERSE: *Anchetele noastre pe Valea Arieșului. — Excursia unei asociații
sportive la muntele Găina. — Congresul medical dela Iași. — Asistența copiilor
părăsiți. — Contra Europei. — Expansiunea japoneză. — Regimul din Ungaria.
— O scrisoare a artistului Camillo de Angelis. — Redacționale și administrative.
— Bibliografie.*

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: [CLUJ], PIAȚA UNIRII NR. [8
Abonamente: pe un an 600 lei. — Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcțio-
narii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite.
In America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an

Articlii de modă pentru bărbați, mărunțișuri, ciorapi, porțelan și sticlărie, cărucioare pentru copii și jucării, se pot afla în asortimentul cel mai mare și mai ieftin în Magazinul nostru.

GRATIS

puteți avea **3500 Lei**, dacă veți cumpara orice la

Magazinul Parisien S. A.
Cluj, Calea Regele Ferdinand Nr. 12

deoarece Direcțiunea Magazinului Parisien S. A. a decis, ca să restituie cumpărătorilor săi o anumită cotă din venitul firmei și anume, în ziua de 25 a fiecărei luni

va trage la sorți în prezența notarului public 3 obiecte de valoare

pute la vedere publică în vitrina firmei și obiectul, ori contravaloarea acestuia, îl predă câștigătorului norocos.

Bilete de loterie se vor da gratuit în magazinul nostru fiecărui cumpărător.

SCHMOLL-PASTA
CREMĂ RENUMITĂ DE GHEȚE — BRAȘOV

FABRICA DE PIELARIE
GHETE, CURELE
DE TRANSMISIE

PIELARIE FINA

**FRAȚII
RENNER**

: &. Co. :

S. A. — C L U J

ADRESA TELEGRAFICA:
„D E R M A T A“

„ASTRA“ Prima Fabrică Rom.
de Vagoane și
Motoare S. A.

Presă cu excentric

Pentru lucrări de presat, tras, sfântuit, găurit, tăiat. Excentricitatea până la 30 mm. Presiunea maximă: 3000 Kg. Se pot prelucra tablele de fer de 0.5—4 mm. grosime și de 20—170 mm. diametru.

Prețuri reduse!

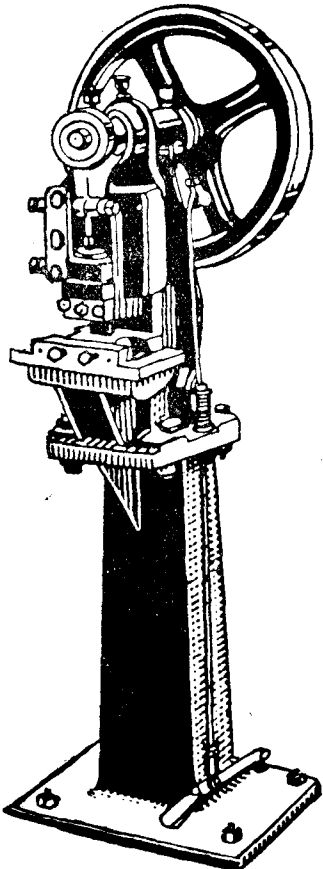
Livrabile prompt din depozit!

Pentru oferte a se adresa Direcțiunii Generale :

BUCUREȘTI, STRADA LASCAR CATARGIU No 11.
SAU DIRECȚINII UZINELOR DIN ARAD

Adr telegr.:) Vagonastra București
Vagonastra Arad

Scrisori) București Căsuța Poșt 136.
Arad Calea Aurel Vlaicu.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOTEL

REDAȚIA:
PIAȚA UNIRII 8 - TELEFON 308
CLUJ, DUM. 12 și 19 IULIE 1925

Anul II Nr. 28 și 29
NUMĂR DUBLU: LEI 20

SĂRBĂTOAREA COOPERĂȚIEI

Ziua de 4 Iulie a fost sărbătorită în 31 de țări de pe glob de către 51 milioane de cooperatori între care, cu mândrie spunem, că se numără și România cu ale ei peste 10 mii *unități* având peste 1 milion cooperatori și un capital de peste 1 miliard și jumătate lei.

Acum 30 ani, la 1895 s'au pus în Anglia bazele „Alianței internaționale a cooperăției” — din care azi face parte și cooperăția din România.

După frământări de peste zece ani, în sfârșit, cu ocazia congresului cooperatist dela Gand-ul Belgiei, s'a dat alianței consolidarea și liniștea de îndrumare în urma acceptării programului de muncă, prezentat de marele cooperator Albert Thomas, azi directorul Biroului internațional al muncii.

Dela această dată, cooperăția nu se mulțumește să îngrijească numai interesele imediate ale cooperatizantului; azi cooperăția are ca țel principal interesele statului și ale neamului, care o alcătuiește. Și prin „Alianță” rânduiește și coordonează interesele tuturor statelor și ale tuturor neamurilor.

Steaua conducătoare, care luminează azi drumurile cooperăției este credința că *producția trebuie să primeze și să facă parte integrantă din viața națională.*

Ziua de 4 Iulie, în care se serbează an de an alianța internațională a cooperăției, este serbătorirea muncii producătoare direct.

Aceasta serbătorire s'a făcut și la noi, în Capitala țării, cu demnitatea și fastul sobru pe care îl merită.

Această serbătorire a avut loc la 4 Iulie în aula Fundației Carol, în cadrul unei ședințe festive, prezidată de cel mai vechiu cooperator în viață, dl G. Dumitrescu-Bumbești,

asistat de foarte mulți frunțași ai cooperăției românești.

Dl prof. I. Răducanu a ținut, cu acest prilej o conferință asupra cooperăției și a Alianței — trecând în revistă și analizând cu cunoscute-i competență fazele și starea de azi a cooperăției noastre.

Dl Răducanu a fixat, argumentat, faptul dureros că azi cooperăția noastră trece printr'o gravă criză — criză dealtcum specifică azi întregii vieți economice și întregii vieți de Stat dela noi.

Avem o criză de ordin moral — ca urmare a psihologiei postbelice, a sufletului obosit și a tendinței de materialism.

Lipsa unui ideal social periclitează mișcarea cooperatistă dela noi. Căci „pseudo-cooperării” cu care ne întâlnim prea des, lucrează numai pentru ei și deaceia trebuie scoși din cooperăție.

O altă criză pe care o avem este cea de organizare, tehnică — pe care din lipsa funcționarilor bine plătiți o simțim mult — tocmai acum, când organizarea cooperatistă ar trebui să fie cel puțin egală cu cea capitalistă.

O a treia criză este cea materială în care se sbate cooperăția noastră, atât în urma sărăcirii provocate de deprecierea valutei, cât și a lipsei de credit.

La noi s'a făcut și greșală ca și în fosta Rusie: Statul a căutat să creeze cooperăția. Or *cooperăția să crează prin ea însăși*, nu prin Stat, care nu poate avea alt rol de cât de-a o ajuta.

* * *

Cu toate vitregiile vremilor în care s'a zbatut neamul nostru de pretutindeni, după anii revoluției ușurătoare dela 1848 — cooperăția

românească poate azi privi cu îndestulare la începuturi modeste, făcute acum trei sferturi de veac — aici în Ardeal și continuate cu mult succes în vechiul regat.

După legiferarea ungiurească dela 1875 și apoi la 1908 și după legiferarea românească dela 1903 (Legea băncilor populare) mișcarea cooperatistă a luat un avânt însemnat și s'a îndrumat sistematic, până să ajungem azi să avem peste 10.000 unități cooperatiste, cu peste 1 milion membri.

Frământările și nevoile războiului au sdruncinat spiritul cooperatist dela noi, mai ales prin folosirea cooperăției ca exponent și executor al imixtiunii statului, al nevrozei politicianiste și nu arareori al tendințelor materialiste individuale.

Azi afirmăm și noi, de acord cu distinsul cooperator prof. Răducanu, că la noi cooperăția trece prin grea încercare și tânjește de multe soiuri de crize.

Cum însă la noi mai mult ca ori unde, cooperăția ne oferă cel mai bun mijloc de a evidenția rolul și de a înălța și a ține producția în primul loc în seria factorilor economici — trebuie să ne facem o problemă primordială din nizuința de-a ne organiza și a ne consolida viața economică pe baze cooperatiste și viața socială pe baze sindicale și ale mutualității.

Nu mai astfel vom putea scăpa de atotputernicia și jugul bancaronegustoresc, intronând umanitarismul și dragostea ce izvorește din *munca constructivă a producției, în cadrele naționale.*

Secția social-economică a „Astrei” așa înțelege să muncească.

Vasile C. Osvadă

PROBLEME ECONOMICE

ȘCOALELE DELA BRAȘOV

Intre cei mai distinși profesori ai școalelor dela Brașov, a fost, desigur, și Ioan Socaciu.

S'a slins la începutul anului 1917, sub urgia vremurilor năprasnice de atunci, când autoritățile acestea ungare reîntoarse în Ardeal, după retragerea armatelor române, duceau cea mai vrășmașe luptă de exterminare împotriva poporului nostru, îndeosebi a intelectualilor lui, din aceasta parte de țară. Intre cei ce au căzut jertfa acestor năprasnice vremuri a fost și blândul Socaciu. Purtat de jandarmii stăpânirii în vreme de iarnă și pe jos, dela Mândra, locul nașterii sale, la Brașov și maltratată aici sub diferite pretexte, bătrânul dascăl se îmbolnăvește și moare, izolat de prieteni și cunoscuții săi, poate refugiați cu armatele române, foarte depărtați și internați spre vest, dincolo de Dunăre.

Vestea morții sale mi-a venit târziu. Atunci, dintr'un oraș ungueresc, de unde nu-mi era încă îngăduit a mă reîntoarce în Ardeal, am scris, cum se putea în acea vreme, sub cenzura cea mai aspră, un modest prinos de recunoștință și admirație pentru Ioan Socaciu. Nu voiam să-l las să treacă din lumea aceea fără un cuvânt și din partea celor ce i-au fost școlarii lui. Articolul scris cu acea ocaziune a apărut în „Revista Economică”, în care însă, din cauza tiragiului ei redus din acele zile și ale dificultăților cu poșta, foarte puțin îl vor fi citit. Il reproduc astăzi întocmai cum l-am scris și a apărut atunci. Din el se vor putea aprecia sentimentele ce totdeauna le-am nutrit față de propagatorii de lumină dela Brașov.

Astăzi, probabil, aș scrie altfel. Aș fi mai liber să dau curs revoltei pentru nedreptatea ce s'a făcut omului, care m'a apropiat de dânsul nu prin farmecul ființei sale modeste, ci prin vraja științei și caracterului său. Cu toate acestea prefer să-i reîmprospătez memoria, acum, când se vorbește atât de mult de școalele dela Brașov, cu scrisese mele de acum opt ani și jumătate.

Deci să urmeze cele ce scriam atunci.

Un economist român

— Profesorul Ioan Socaciu —

Economia politică, această știință grea și complicată, dar în același timp de cea mai mare importanță pentru viața socială a timpurilor noastre, și-a avut chiar și la poamele cu stare culturală mai

avansată, relativ puțini cultivători. Și nu e mirare. E vorba de o știință, a cărei aprofundare și înțelegere desăvârșită reclamă vaste și temeinice cunoștințe de filozofie, morală, istorie, jurisprudență, statistică și politică propriu zis, și care tocmai din acest motiv — în luptă pentru existență, ce istovește puterile celor mai mulți — cu greu își poate găsi adepți, cari să-și facă vreme și să aibă răbdare pentru scrutarea ei. Dar cu toate acestea și cu toate că împrejurările, între cari s'a format viața noastră culturală, au fost mai vitrege ca la ori și care alt popor, totuș am avut și noi, Români din această țară, un reprezentant adevărat, un cultivator serios și profund, un admirator sincer și entuziast al științei de economie politică, pe bătrânul și înțeleptul profesor dela Brașov, Ioan Socaciu, mutat zilele trecute din lumea, pe care o vieță în-treagă a stăpânit-o în gândirea sa adâncă.

Ioan Socaciu a fost puțin cunoscut în lumea cea mare. El a trăit și a muncit exclusiv pentru școală și pentru știința, ce o propovăduia de pe catedră, pentru știința economiei politice. Patruzeci de ani a adunat el, ca o albină harnică, cunoștinți extraordinar de vaste din domeniul științei sale, prelucrându-le și sistemizându-le, parte pentru elevi săi, parte pentru sine și pentru lumea cea mare. Ceeace a reținut pentru cei dintâi este un minunat compendiu, întocmit pentru mințile tinere, ce se poate foarte bine asemăna cu un catechism al economiei politice, în care nici o vorbă nu e de prisos și nici una nu poate fi mutată dela locul, unde a așezat-o meșterul ei. Ceeace a lucrat și a produs pentru sine și pentru lumea mare, e o comoară neprețuită de material ales, adunat din toate isvoarele apusului, dar trecut prin retorta proprie sale judecăți. Este deci un pedestal solid, pe care și-a așezat numele de economist.

Scriitorul acestor rânduri a putut urmări cu oarecare înțelegere activitatea științifică a lui Ioan Socaciu, în ultimii cincisprezece ani. El s'a convins, că pentru modestul dascăl dela Brașov nimic din domeniul și cercetările economiei politice, nu a rămas necunoscut. Stăpânind per-

fect limba germană și cetind ușor pe cea franceză, a aprofundat deopotrivă și cu aceeași înțelegere pe toți clasicii acestei științe, întocmai ca și pe toți reprezentanții moderni ai ei. Incepând dela Quesnay și Gournay și dela discipolii lor fiziocrați, în frunte cu Turgot și până la celebrii reprezentanți din zilele noastre ai economiei politice: Schmoller, Brentano, Wagner și ceilalți, pentru Socaciu toate lucrările acestora erau un material cunoscut și aprofundat până în cele mai mici amănunte. Dela Adam Smith, la Herbert Spencer, dela Marx la Bernstein și dela Lassalle la Schulze Delitsch, nimic nu scăpase din vedere bătrânului profesor. În chiliața lui modestă dela Brașov se urmăreau scrierile și cercetările de economie politică cu același entuziasm și competență, ca și în strălucitele biblioteci și universități din apusul Europei.

Studiind, muncind și meditănd, a ajuns Ioan Socaciu să stăpânească perfect și să înțeleagă în mod desăvârșit toate fenomenele sociale, de care se conduce lumea și cu ea societatea organizată omenească. Și întru atât a fost de conștios de temeinicia și valoarea rezultatelor la care a ajuns, încât el, omul lipsit de ori-ce deșertăciune lumească, n'a ezitat nici un moment, să dea la iveală teorii noue în calea cercetărilor sale. La anul 1909 publică cărticica: Idei fundamentale din economia politică, o cărticică de cea mai mare valoare, la care se poate aplica foarte nimerit sentința veche: non multa, sed multum. În această lucrare a sa, cum însuș spune, încearcă prin o teorie proprie să scoată la iveală adevăratele elemente constitutive ale vieții omenești, să stabilească legea fundamentală, în virtutea căreia se mișcă viața omenească și să explice natura fenomenelor și legilor sociale, tot chestiuni grele, nelimppezite de știință încă până acum.

Nu știm care va fi soarta cercetărilor și studiilor lui Ioan Socaciu. Putea-vor sau nu suporta critica viitorului? Ori-cum ar fi să fie, ele rămân lucrări de valoare, care ne vor face cinste pentru toate timpurile. Tocmai de aceea, tot ceea-ce a scris și a adunat acest om de știință, va trebui îngrijit cu scruputate și va trebui dat publicității, ca o dovadă a muncii sale fără preget de o vieță de om.

Dar, dacă Ioan Socaciu a putut

obține astfel de rezultate prin munca și cercetările sale, aceasta este a se mulțami exclusiv faptului, că a trăit și a lucrat numai pentru catedra și știința sa. Nu s'a sbatut, ca cei mai mulți dintre noi, după putere și mărime trecătoare. A urmat și în această privință principiul economic: fiecare la lucrul său. Activitatea lui va rămânea o pildă despre aceea ce poate produce un om, care își vede de lucrul propriu. Desigur, tocmai din această conștientă strictă a vieții și activității sale, avea totdeauna un zâmbet de compătimire pentru ceice îi vedea alergând după prea multe deodată. Pentru aceștia și pentru încercările lor de a dirigea totul, nu arareori avea un sarcasm deosebit și desigur, că pe mulți îi va fi ironizat în in-

terțul său cu celebra axiomă a fiziocraților: „laissez faire, laissez passer, le monde va de lui — même“.

Socaciu a fost un om al muncii și al datorinței, un om, care vedea și înțelegea lumea așa cum este: cu nimic mai bună sau mai rea, ca în realitate. Aceeaș înțelegere justă o avea și pentru poporul nostru și nevoile lui. Suflet curat, ce a trăit numai pentru alții, desigur, nu va fi prea avut parte de bucurii în viața sa. A avut însă parte de singura fericire pământească, ce și-o poate asigura omul muncitor: conștiința datorinței împlinite. De această fericire, Socaciu s'a împărțit mai mult decât orișicine.

Ion I. Lăpăduțu

— G.M.M.E. —

PROBLEME SOCIALE

PARTICIPAȚIA ELEMENTULUI ROMÂNESC ÎN ORGANIZAȚIA SOCIETĂȚII NAȚIUNILOR

— O PROBLEMĂ LA CARE NU S'A GÂNDIT NIMENI PÂNĂ ACUM —

Nu odată ne-a fost dat să auzim lamentări sau protestări pentru neglijența oficialității noastre în chestiunea reprezentării permanente și *decente* a României la toate adunările internaționale ce se țin mereu în perioada post-belică.

Dorința unei asemenea reprezentări trece sau ar trebui să treacă dincolo de interesul căpătuirii partizanilor politici în misiuni pentru streinătate, cu valută forte și călătorii de agrement. E vorba aci de altceva decât de simpla căpătuire justificată prin servicii electorale și de partid, prin legături familiare ori în sfârșit prin ocrotitoare bunăvoințe sentimentale. E vorba de reprezentarea țării noastre înaintea adunărilor internaționale prin oameni serioși, muncitori și entuziaști, capabili să înfățișeze România într-o lumină simpatică, să-i înalțe prestigiul în lume și, la nevoie, să știe a-i apăra, cu succes, cauza, în dese împrejurări când dușmanii ori invidioșii ne-ar ataca sau ar încerca să ne compromită prin afirmații tendențioase.

Participarea României la adunările internaționale.

Absența noastră din asemenea adunări, fie chiar reprezentarea prin elemente nepregătite ori streine chestiunilor puse în dezbaterile fiecărei adunări internaționale, ne

pricinuesc totdeauna rău pentru că atmosfera defavorabilă României se menține și se accentuează. În privința aceasta, justificarea absenței noastre dela adunările asociațiilor pentru Societatea Națiunilor, dată în Camera de ministerul afacerilor streine, era cu desăvârșire greșită. Probabil că astăzi chiar dl I. G. Duca și-a schimbat părerea. Căci într'adevăr, ministerul nostru de externe spunea în rezumat următoarele: „de ce să participăm la asemenea adunări unde majoritatea o alcătuiesc învinșii? Ar însemna să întărim prin prezența noastră discuțiile și hotărârile luate acolo!“

Astăzi, însă, toată lumea s'a convins că absența ori negația nu este cea mai bună atitudine fiindcă simplă prezența noastră impune măsură atacurilor tendențioase pe care, de altfel, le putem combate, numai acolo și imediat, prin răspunsuri date dușmanilor noștri.

Toată slăbiciunea așa zisei noastre propagande în opinia mondială, pentru care, totuși, se cheltuiesc zădarnic destui bani, stă tocmai în absența noastră completă față de adversari, în afară printr'o *defensivă* rapidă în cazuri de atacuri tendențioase, cât și printr'o *ofensivă* abilă, activă și oportunistă în toate împrejurările când am putea exploata, în favoarea României, actele sau gesturile de natură a-i ridica pres-

tigiul prin opoziție,] cu atitudinea adversarilor.

Dar chestiunea aceasta'i prea vastă ca s'o putem desbata acum.

Atitudinea dela început față de Societatea Națiunilor.

Să revenim la subiect.

Constatările de mai sus le-am făcut numai spre a sublinia lipsa de interes sau de înțelegere ce se manifestă, la noi, în privința participării românești la orice acțiune, manifestare ori organizație de caracter internațional.

Dintre toate absențele sau neglijențele noastre, aceea dela începutul funcționării Societății Națiunilor ne-a fost, desigur, cea mai dăunătoare. Oficialitatea română de atunci adoptând ostilitatea sau zeflemenea, după împrejurări, la adresa Societății Națiunilor, nu s'a îngrijit, la timpul oportun, de o participare mai însemnată a elementului românesc în serviciile organismului dela Geneva.

O comparație sugestivă.

E destul să compari România cu alte State sub raportul cotei-părți financiare la bugetul pe 1925 al Societății Națiunilor și al participării elementului național respectiv în organizația diferitelor birouri și servicii dela Geneva, pentru a constata imediat o disproporție isbitoare.

Intr'adevăr, în comptul general de cheltuieli a S-No, găsim că România este al 12-lea din 55 State cotizante ¹⁾ cu 27 unități din totalul pe 1925 al bugetului anual. Și încă această cotă, pe 1925, a fost scăzută cu două puncte dela 29 câte avea în anul precedent!

Cum prin compoziția ca și prin caracterul misiunii sale, Societatea Națiunilor este un organism prin excelență internațional, se înțelege că participarea elementelor națio-

¹⁾ Nefiind lipsită de interes repartitia cotizațiilor pentru principalele State, vom nota, în ordine descendentă, cota de participare financiară a fiecăruia. Astfel, Anglia 88 unități, Franța 78, Japonia și Italia câte 61, India 60, China 50, Spania 40, Canada și Argentina câte 35, Cehoslovacia și Brazilia câte 33, România 27, Australia 26, Polonia și regatul sârbo-croato-sloven câte 25. Pentru a vedea imediat căți franci-aur reprezintă fiecare unitate de plată, vom adăuga că Bolivia pentru 5 unități contribuie cu 121.166 franci-aur; Finlanda pentru 10 unități dublu, adică 242.333 franci-aur; Belgia pentru 15 da 363.499 franci-aur; Olanda 484.666 pentru 20 unități și Polonia 605.832 pentru 25. România, deci, 654.299 franci-aur pentru 27 unități.

nale din toate Statele membre este asigurată în chip mai mult ori mai puțin egal, în teorie. Practic, însă reprezentarea elementului național al fiecărui Stat, în secretariatul general dela Geneva ca și 'n serviciile sale auxiliar, este foarte variată și inegală, precum se va vedea imediat.

De unde personalul englezesc domină într-o proporție prea mare, chiar dacă ținem seama de cele 88 unități bugetare engleze față cu totatul de 935, elementul românesc cu cele 27 unități, — deși însumează aproape o treime din contribuția britanică, — nu atinge nici a zecea parte în compoziția birourilor și serviciilor. Evident, am luat, pentru comparație, Anglia ca un exemplu, dar acelaș lucru îl putem face pentru Franța, Italia ori pentru alte State mult mai mici decât România, dar care se bucură de o mult mai largă participare în organizarea și funcționarea instituției dela Geneva.

Sfortarea Italiei sub guvernarea fascistă.

De altminteri, faptul acesta era în deobște mai demult cunoscut cu privire la România, dar nimeni nu i-a dat atenție. Alte țări, însă, au ținut seamă de importanța lui și s'au silit să obțină, la timp, cât mai bune și mai multe locuri în organizația dela Geneva. În privința aceasta, a fost caracteristică atitudinea Italiei față de Societatea Națiunilor imediat după venirea fascistilor la putere: în opinia cercurilor guvernamentale ca și 'n presa oficioasă s'a manifestat nemulțumirea pentru disproporționata participare a elementului italian în organizația și birourile dela Geneva prin comparație cu elementele englez și francez.

După gravul incident italo-grec pentru asasinarea gen. Tellini, ca președinte al unei comisiuni internaționale de delimitare de frontiere, întâmplată pe teritoriul Greciei d. Erik Drummond, secretarul general al S. N., a avut ocazia să audă direct, cu prilejul vizitei sale în Italia, protestările pentru acea disproporționată reprezentare, și a răspuns recunoscând dreptatea nemulțumirilor italiene.

La cât se reduce participarea elementului român

Dar să revenim la cazul României.

Din ultimul tablou general cuprinzând atât personalul Secreta-

riatului S. N. dela Geneva, cât și pe acela al Biroului internațional al muncii, publicat în Ianuarie 1925, constatăm că *elementul românesc nu este reprezentat decât prin 3 persoane* și anume: d. G. Oprescu și dra E. Rădulescu în secțiunea birourilor internaționale din organizația generală a secretariatului S. N., și d. A Stocker în secțiunea III (c.) a diviziunii cercetărilor din biroul internațional al muncii, secțiune care se ocupă cu studiile generale privitoare la muncă.

Dacă, însă, cercetăm tabloul precedent de personal, publicat în Octombrie 1923, nu găsim nici un Român, iar dacă trecem și la tabloul din Septembrie 1922 avem surpriza de a vedea că printre observațiunile explicative dela început nu figurează nici danumirea de »Român« cel puțin printre toate celelalte naționalități reprezentate în sânul organismului dela Geneva.

Cum sunt reprezentate alte popoare.

Ca să se vadă, acum, ce disproporționată este participarea elementului românesc prin două persoane în Secretariatul S. N. și numai printr'una singură la Biroul Muncii, vom reține numericește participarea tuturor celorlalte naționalități după datele oficiale publicate în ultimul tablou de personal pe anul corespunzător:

La Secretariatul S. N.

Precum se știe, secretar general este d. E. Drummond, Englez, asistat de alte 5 persoane de aceeași naționalitate, deci în total 6.

Secretarul general-ajutor este d. Joseph Avenol, Francez, care a vizitat de curând România, asistat de asemeni de alți 5 Francezi, la biroul respectiv, deci în total 6.

Sub-secretariatul general și direcția secțiunii birourilor internaționale este compus din 2 Japonezi, 1 Englez și 1 Francez, titularul conducător fiind un Japonez d. dr. I. Nitobe.

Sub secretariatul general, însărcinat cu administrația interioară și cu direcția generală a secțiunii de zărmării, este alcătuit din 3 Italieni și 1 Francez, conducerea având-o un Italian, d. prof. B. Attolico.

Celelalte secțiuni din secretariatul general sunt compuse astfel:

Cea *politică* din: 1 Belgian, 3 Englezi, 1 Francez, 1 Grec, 1 Elvețian, 2 Cehoslovaci și 1 Italian.

De *informațiuni*: 1 Irlandez, 1 American, 9 Englezi, 1 Danez, 5

Francezi, 1 Spaniol, 2 Olandezi, 3 Italieni, 1 Litvanian, 1 Sârb, 3 Elvețieni, 1 Polonez, 1 Uruguyan, 1 Belgian.

Juridică: 2 Austriaci, 3 Englezi, 1 Spaniol, 1 Francez, 2 Olandezi, 1 Belgian și Litvanian.

Administrația financiară: 1 Englez și 2 Canadiani.

În serviciile interioare constatăm: Comptabilitatea: 3 Englezi, 1 Polonez, 3 Elvețieni și 1 Irlandez.

Serviciul interior: 1 American, 2 Englezi, 1 Francez, și 1 Elvețian.

Controlul interior: 1 Indian, 1 Englez și 2 Elvețieni.

Interpreții și traducătorii: 9 Francezi și 1 Polonez (la secția franceză) și 12 Englezi (la cea engleză). Menționăm că publicațiile principale, afară de rezumatul lunar, apar numai în cele două limbi occidentale: franceză și engleză.

Serviciul de redacție, tipar și publicații: 10 Englezi, 6 Francezi, 4 Elvețieni și 1 Irlandez.

Comitetul de redacție: 2 Englezi. Biblioteca: 2 Americani, 1 Irlandez, 1 Francez, 1 Norvegian, 1 Polonez și 5 Elvețieni.

Reporter stenograf: 1 Englez. Biroul central de dactylo-stenografie: 11 Elvețiene, 20 Englezoaice, 5 Belgiene, 11 Franceze, 1 Irlandeză, 1 Sârbo-croată-slovenă, 1 Daneză și 1 Australiană.

Inregistrarea documentelor: 10 Englezi, 3 Francezi, 3 Elvețieni, 1 Australian și 1 Suedez.

Distribuția: 5 Englezi, 1 Olandez, 2 Francezi, 7 Elvețieni, 1 Italian, 1 Irlandez și 1 Cehoslovac.

Furniturile: 1 Francez. Serviciul de polycopie: 6 Englezoaice, 1 Irlandeză, 13 Elvețiene, 6 Franceze și 1 Olandeză.

Telefoniste: 1 Armeancă și 3 Elvețiene.

Serviciul poștal: 3 Elvețieni și 1 Italian.

Intendența: 4 Elvețieni. Băeții de serviciu: 1 Englez, 1 Francez și 13 Elvețieni.

Messageri: 1 Francez și 1 Elvețian.

Șoferi: 2 Elvețieni.

Dacă trecem la organizațiile speciale ale S. N., dintre care unele de o mare importanță internațională, precum vom vedea imediat, constatăm acelaș lucru. Astfel, în ordinea tabloului de personal găsim:

Comisiunile administrative și chestiunile privitoare la minorități: 1 American, 2 Englezi, 1 Danez, 1 Francez, 2 Norvegieni, 1 Spaniol, 1 Portughez, 1 Sârbo-croat-sloven,

1 Letton, 1 Finlandez și 1 Olandez.

Secțiunea economică-financiară: 2 Austriaci, 1 Belgian, 5 Englezi, 3 Francezi, 3 Italiani, 2 Suedezi, 5 Elvețieni, 1 Olandez, 1 Polonez, 1 Danez, 1 Cehoslovac, 1 Irlandez și 1 Bulgar.

Mandatele coloniale: 1 American, 1 Englez, 1 Italian și 2 Elvețieni.

Tranzitul: 1 Englez, 1 Canadian, 2 Francezi, 1 Olandez și 1 Suedez.

Dezarmarea: 1 Englez, 2 Francezi și 1 Spaniol.

Chestiuni sociale și supraveghierea traficului de opium: 3 Englezi, 1 Spaniol, 1 Norvegian, 1 Irlandez, 1 Belgian și 1 Elvețian.

Higienă: 1 Polonez, 2 Englezi, 1 Danez, 2 Francezi, 1 Elvețian, 1 Australian și 1 Belgian.

Biroul din Londra: 5 Englezi, iar în Secțiunile sale, presa cu 3 Englezi și cea economică-financiară tot 3 Englezi.

Biroul din Paris: 8 Francezi.

Biroul din Haga: 1 Olandez.

Biroul din Budapesta: 1 Ungur.

Urmează o serie de numiri provizorii atât în serviciile depinzând de 1. organizația generală a secretariatului cât și de 2. serviciile interioare sau de 3. organizațiile speciale ale S. N.

In prima categorie, și anume la secția birourilor internaționale, găsim, precum am menționat dela început, primele și singurele elemente românești, pe dl Oprescu și dra Rădulescu.

La sub-secretariatul general: 1 Italian; la secțiunea de informații: 1 Chinez, 1 Japonez, 1 Englez și 1 Norvegian; la secțiunea juridică: 1 Francez și Olandez.

In a doua categorie, serviciile interioare, găsim la control: 1 Grec; la interpreți și traducătorii: 1 Elvețian și 2 Francezi; la redacție, tipar și publicațiuni: 1 Francez și 2 Englezi; la bibliotecă: 1 Canadian, 1 Englez și 1 Elvețian; la înregistrarea documentelor: 1 Englez; la distribuție: 4 Elvețieni; la furnituri: 1 Francez și 1 Elvețian; la telefon: 1 Elvețiană; la cicliști: 4 Elvețieni.

In sfârșit, în categoria treia, organizațiile speciale, găsim:

La secția economică-financiară: 1 Francez, 2 Englezi, 1 Neo-Zeelandez, 1 Indian și 1 Elvețian; la mandate: 1 Danez; la dezarmare: 1 Englez, 1 Francez, 1 Italian și 1 Rus; la igienă: 2 Englezi, 1 Polonez, 1 Belgian, 1 Italian și 1 Francez; la serviciul de informații epidemiologice (subvenția Rocke-

efeller): 3 Americani, 2 Englezi, 1 Cehoslovac, 2 Elvețieni, 1 Polonez și 1 Austriac; în biroul Americii latine: 1 Venezulan, 1 Panamez, 1 Francez și Spaniol; în personalul comisariatului pentru refugiați: 3 Englezi; în „Welfare“ 1 Francez și 1 Letton.

La Biroul Muncii (B. I. T.)

Aci găsim numai personal permanent, fără numiri provizorii.

Compoziția pe anul cor. este următoarea:

Director general, precum se știe, este un Francez, dl Albert Thomas, prieten și cunosător al României, având atașati pe lângă cabinetul d-sale: 4 Francezi și 2 Elvețieni, osebitt de secretariatul particular cu 3 Francezi: serviciul presei: 1 Francez și 1 Elvețian, iar 1 Italian ca șeful ușierilor.

Directorul-ajutor: 1 Englez, asistat la secretariat de 1 Englez și 1 Francez.

In secția administrativă, găsim la secretariat: 2 Englezi, 5 Francezi, 1 Irlandez și 3 Elvețieni; la serviciile centrale (arhivă și Curier): 1 Englez, 1 Letton, 1 Rus și 10 Elvețieni; la biroul dactylo și polygrafie: 1 Germană, 15 Englezoaice, 20 Franceze, 2 Italiene, 1 Poloneză, 1 Rusoaică și 14 Elvețiene; la controlul financiar: 1 Francez și 1 Elvețian; la comptabilitate: 3 Englezi și 1 Elvețian; la personal: 1 Francez și 1 Englez; la material și economat: 1 Englez conducător ajutat la furnituri de 1 Francez și 2 Elvețieni, iar la economat de 2 Francezi și 1 Elvețian; apoi telefoniste: 1 Franceză și 3 Elvețiene; mesageri: 1 German, 1 Englez, 2 Francezi și 9 Elvețieni.

Secțiunea de edituri și traduceri condusă de un Belgian și un Englez având la serviciul editurii: 5 Englezi, 6 Francezi, 2 Irlandezi și 4 Elvețieni; la traduceri: 3 Englezi, 3 Francezi, 1 Elvețian și 1 fără naționalitate; la tipar și distribuție: 2 Englezi, 2 Francezi, 1 Letton și 6 Elvețieni.

Diviziunea diplomatică sub conducerea unui Englez și a unui Irlandez; având la secțiunea generală și a conferințel: 1 Francez, la subsecțiunea consiliului și comisiilor: 1 Australian, 2 Englezi 3 Francezi și 1 Irlandez la grupul de pregătirea conferinței: 1 Englez, 1 Francez și 1 Elvețian; în secțiunea convențiilor internaționale: 1 Englez, cu grupul ratificării convențiilor: 3 Englezi și 2 Francezi, grupul exe-

cutării convențiilor: 2 Englezi, 1 Francez și 1 Indian; secția juridică: 1 Francez; serviciul migrațiilor: 2 Belgieni, 1 Englez, 1 Francez și 1 Ungur; Dactilografe și comiși: 3 Franceze și 1 Elvețiană.

Diviziunea cercetărilor condusă de 2 Francezi, având în prima secțiune (studii statistice propriu zise): 2 Austriaci, 3 Englezi, 1 Finlandez, 1 Ungur, 3 Elvețieni și 1 Cehoslovac; în secțiunea Ione (studii de legislație și reglementarea muncii): 2 Germani, 4 Englezi, 3 Francezi, 1 Luxembergez și 3 Elvețieni; iar în a treia secțiune (studii generale cu privire la muncă): 1 Englez, 1 Italian, 1 Polonez și 1 Român (dl Stocker, precum am arătat dela început); serviciul șomajului condus de 1 Francez cu secțiunea anchetelor generale compusă din 1 Englez, 1 Francez, 1 Olandez și 1 Rus; cu secțiunea tehnică: 1 Belgian, 1 Englez și Elvețian; serviciul igienei și siguranței muncii cu 1 German, 3 Englezi, 2 Francezi și 1 Italian; serviciul asigurărilor sociale și mutilațiilor: 1 Austriac, 1 Englez, 1 Francez, 1 Lituanian și 1 Elvețian; serviciul agricol: 1 Englez și 1 Danez; dactilografe: 1 Franceză și 4 Elvețiene.

Diviziunea relațiilor și informațiilor condusă de un Italian asistat de o Elvețiană și având în secțiunea informațiilor internaționale condusă de 1 Englez, serviciul organizațiilor generale cu 1 Francez și 1 Cehoslovac; al organizațiilor muncitorești: 2 Germani, 1 Englez, 1 Francez, 2 Olandezi, 1 Italian și 1 Elvețian; al organizațiilor cooperetive: 2 Francezi și 1 Rus; la bibliotecă: 1 Englez, 1 Norvegian, 1 Elvețian și 1 Rus; la documente; 1 Francez; la cercetarea periodicelor și documentare: 2 Englezi, 1 Polonez și 4 Elvețieni; la circulația periodicelor: 1 Englez și 4 Elvețieni; Secțiunea reloșiunilor și informațiilor naționale: 1 Italian; corespondenți: 1 Austriac, 1 Englez, 1 Canadian, 1 Francez și 1 Italian; secțiunea peninsulei iberice și Americii latine: 1 Brazilian, 1 Chilian și 2 Spaniol; pentru Europa de Nord: 1 Suedez și 1 Danez; pentru Europa orientală (Rusia): 1 Francez, 2 Ruși și 1 Elvețian, iar pentru celelalte țări orientălo-europene: 1 Bulgar, 1 Sârb și 1 Cehoslovac; pentru Extremul Orient: 1 Japonez; Dactilografe: 2 Englezoaice, 3 Elvețiene și 1 Poloneză.

*

Din înșirarea acestor date numerice despre compoziția diferitelor birouri și servicii atât la Societatea Națiunilor (secretariatul General) cât și la Biroul Muncii, cititorul s'a putut convinge cât de slab și disproporționat este reprezentat elementul românesc prin comparație cu elementul național al altor țări

precum și cu importanța României în concertul celor 55 State-membre ale S. N.

Preocuparea și interesul nostru de acum înainte va trebui să fie o participație mai convenabilă și mai echitabilă a Românilor în organizațiile internaționale dela Geneva.

N. Dașcovici

STATULUI HERTZKA

Multe idei sănătoase a exprimat și publicistul vienez Theodor Hertzka în *Liberia* lui: „Freiland¹⁾“, ein soziales Zukunftsbild“, 1889 și mai ales în „Eine Reise nach Freiland“ 1893. (Reclam's Universal-Bibliothek No 3061—2).

„Liberia — z'ice Hertzka — nu e altceva decât capitolul final din acea operă grandioasă de valoare, la care au conlucrat toți filantropii tuturor generațiilor“.

Sute și mii de oameni au fost atrași din toate părțile globului, din toate categoriile sociale, să realizeze în faptă, ceea ce cuprindea în scrierile lui Hertzka. În 28 de orașe europene și americane s'au format societăți pentru propaganda liberică. S'au pus bani la dispoziție, s'a întemeiat o revistă de propagandă (Freiland, Organ der Freilandvereine, Wien). Pe coasta arientală a Africii s'au acordat societății regiuni întinse pentru colonizări și s'au făcut mari pregătiri pentru realizarea practică a ideilor.

Capitolul I.

De ce am emigrat și eu? mă întrebau oamenii.

Amicii mei răspundeau: Pentru că sunt un fantast. Ceialalți oameni ziceau: „Pentru că sunt scrântit“.

— Na au cumva dreptate?

Dacă a cugeta *altfel* decum cugetă ceialalți oameni, însemnează a fi smintit, atunci recunosc că și eu sunt smintit. În toate chestiile importante eu cuget altfel decum cugetă amicii și cunoscuții mei, de cari, har Domnului, am destui, fiind eu om bogat. Și toți acești amici și cunoscuți numeroși îmi dovedesc zilnic, cu argumente nerăsturnabile, că eu sunt om fericit, cât timp eu mă simțesc foarte nefericit. Nu doar că m-aș plictisi, că m'ar omori spleenul. Am în mine destulă energie de viață. Sunt vesel dela fire, tinăr, să-

¹⁾ Literal însemnează *Tară liberă*. Eu o traduc *Liberia*. A nu se confunda cu republica Liberia, de pe coasta apuseană a Africii, lângă Congo frances.

nătos, de exterior plăcut și, cum am zis bogat Succesele mele în societate nu lasă nimic de dorit și până ieri eram mirele mult invidiat al unei preafrumoase, culte și grațioase domnișoare ale uneia din cele mai fruntașe familii din orașul nostru.

Dar ideile mele fixe, filantropie nu m'au lăsat să mă acomodez dorințelor socrului și miresei mele. Decât să renunț la convingeri, mai bucuros am renunțat la căsătorie și m'am hotărât să plec în Liberia.

Capitolul II.

Călătoria. Am plecat în 2 Maiu din Triest, cu vaporul *Urania* al Liberiei. Eram 1160 pasageri emigranți. Întâmplări deosebite nu s'au ivit în decursul călătoriei. În 8 Maiu am trecut prin canalul Suez. În 19 vaporul nostru a acostat în portul dela Luna, un important oraș Comercial arabo-ingles.

Emigrația la Liberia, prin punctele Lamu și gura fluviului Tana, a atins în anul precedent cifra de 500.000 suflete și e în creștere continuă.

Dela Lamu am trecut la Engatana (la gura Tanel) iar de aici ne-am imbarcat pe cinci vaporare fluviale liberiane. După călătorie de 20 ore, pe fluviu în sus, am ajuns la Hargaso, stația de schimbare a navigației cu calea ferată și o Colonie a Liberiei, menită să ofere adăpost temporar emigranților. Agri- și horticultura locală grandioasă oferă emigranților toate mijloacele de aprovizionare. Regiunea extraordinar de roditoare. Cursurile rapide ale fluviului, din sus de Hargaso, permit irigația abundanță a humusului agras. Soarele ferbinte, ecvatorial, aduce toate fructele la coacere exuberantă în timp fabulos de scurt, încât recolta cerearelor se face de două-ori pe an.

În Hargaso m'am oprit numai o zi și cu toată situația ecvatorială a regiunii, abia am simțit ferbințeala. Cu tren electric am plecat mai departe, spre muntele Kenia și pe la ora 5 după amiază am ajuns la prima stațiune liberiană, Washington iar pe

la 8 seara am descins în capitala țării: *Edenestî*.

Capitolul III.

— Unde se află și ce este Liberia? —

Liberia este un stat liber social. L-au întemeiat prin 1882 câteva mii de entusiaști pe întinsele platouri, ce ocolesc de jur-împrejur muntele Kenia, un munte falnic (cu creștet de vr'o 5200 metri), aproape unic pe suprafața pământului.

Constituția politică și socială a statului. — Liberianii nu sunt comuniști, dar constituția lor se bazează pe egala îndreptățire a tuturor. Ei admit că oamenii se deosebesc după aptitudini, calități și trebuințe, dar admit că toți oamenii sunt egal îndreptății să trăiască.

În organizația economică fiecare se bucură de produsul său întregal, realizind punct de punct doctrina lui Adam Smith.

E realizarea acelorași principii, pe cari le mărturisia totdeauna și societatea civilă, dar niciodată nu le aplica. Liberia este întruparea acelor adevăruri, pe cari totdeauna le afirma, prin minciună, lumea cultă. Nu e altceva decât ceea ce liberalismul modern își atribuia șișei ca merit.

Liberia enunță egala îndreptățire a tuturor. Acelaș lucru îl făcea și lumea civilă. Dar Liberia realizează practic egala îndreptățire. Lumea civilă o mințește, căci ceea ce înfăptuește este exploatare.

Liberia enunță libertatea. Lumea civilă pe aceeaș urmă. Dar libertatea Liberiei este realitate, a lumii civile este minciună, cu numele adevărat „sclăvie“.

Liberia enunță egoismul ca resort al muncii. Tot astfel lumea civilă. Dar în realitate numai Liberia cunoaște munca în folosul lucrătorului. Lumea civilă cunoaște munca numai în folosul altora, cari nu muncese, ori folos propriu din munca altora. Constituția liberiană constă numai din cinci articole, cari sună precum urmează:

1. Toți locuitorii Liberiei au drept, egal și inalienabil, asupra solului întreg al țării și asupra mijloacelor de producție, procurate de totalitate.

2. Femeile, copiii, bătrânii și infirmii au drept de întreținere mulțumitoare, ce corespunde la mărirea avuției generale.

3. Nimeni nu poate fi împiedecat în activitatea voinței sale libere individuale, întrucât nu depășește sfera altuia de drept.

4. Afacerile publice se admini-

strează prin hotărârile tuturor locuitorilor liberieni majoreni (de peste douăzeci de ani), fără deosebire de sex, având toți vot egal, activ și pasiv, toate afacerile referitoare la binele public.

5. Puterea legislativă și executivă e divizată conform sferelor de afaceri și în felul, că totalitatea alegătorilor alege reprezentanți speciali pentru toate serviciile publice mai importante care hotărăsc apoi separat, în fiecare ramură, și supraveghează organele administrative, cari conduc afacerile respective.

Capitolul IV.

Organizarea muncii industriale. Edilitatea capitalei. Liberienii nu cunosc, în general, proprietate privată, mai ales asupra solului. Excepție fac proprietățile clădite. Tot omul are drept la o parcelă de pământ, unde să-și poată construi, neconturbat de alții, o locuință, un scut și adăpost, numai pentru sine și familia sa. Chiar și paserile, animalele își au cuiburile, vizuinele, scorburile lor, totuși nu cunosc proprietatea privată.

Capitolul V.

Alegerea profesiei, conform aptitudinilor. Salarizarea. Bucătăriile centrale gătesc mâncările mult mai economic, decât bucătăriile particulare. O singură bucătărie centrală, condusă de un director, cinci controlori și douăzeci bucătari și servitori, pot aproviziona 2700 persoane. Bibliotecile publice.

Capitolul VI.

Statutele unei societăți de producție: *Prima societate din Edenești pentru construcția de mașini și mijloace de transport.*

1. Adesiunea la societate e liberă pentru oricine, indiferent dacă în același timp e membru și la alte societăți. De asemenea e liberă eșirea din societate. Asupra aplicării membrilor decide direcțiunea.

2. Fiecare membru are drept, conform cu prestația sa de lucru — la o parte din câștigul net al societății.

3. Prestația de lucru se socotește fiecărui membru în raport cu orele sale de lucru prestat, cu restricția, că membrii mai vechi au cu 20% mai mare beneficiu decât membrii cei noi. Conducătorii atelierelor și turnătorii primesc un adaos de 10 la sută. Tot astfel, lucrul de noapte se retribue cu 10% mai scump decât lucrul de zi.

4. Prestația personalului tehnic se socotește cu o valoare de 10 - 15 cre la zi. Se lasă în grija direcțiunii

de a statori fiecărui membru, în limitele precedente, retribuția unui fiecăruia. Retribuția directorilor se socotește în anumite ore zilnice de lucru, statorite prin contract, la alegerea directorilor de către adunarea generală.

5. Din câștigul societății se scad mai întâiu replătirile de capital apoi cota către comunitate. Restul se împarte între membri.

6. În caz de lichidare ori desfacere a societății, membrii garantează cu cotele lor din câștig împrumuturile contractate și au drept, în schimb, la averea societății lichidate.

7. Autoritatea supremă a societății este adunarea generală, în care fiecare membru are drept egal de vot și drept egal, activ și pasiv, de alege. Decisiunile adunării generale se iau cu simplă majoritate de voturi. Pentru schimbarea statutelor, ori pentru desfacerea și lichidarea societății, se cere majoritate de trei sferturi.

8. Adunarea generală își exercită drepturile fie direct ca societate, fie prin funcționari — delegați, cari îi rămân răspunzători pentru activitatea lor.

9. Conducerea afacerilor societății se încredințează unui directoriu de 3 membri, aleși de adunarea generală, până la revocare. Funcționarii subalterni ai conducerii sunt numiți de directori.

10. Adunarea generală alege an de an un Consiliu de inspecție de 2 membri, cari controlează cărțile și administrația, având să raporteze, din când în când, adunării generale.

Capitolul VII.

În Liberia se fac toate lucrurile — pe cât numai se poate — cu mașinele. Din această cauză e foarte dezvoltată ramura industrială a construcției de mașini.

Capitolul VIII.

Menagiul în Liberia. Organizația serviciului casnic. Creșterea copiilor o face mai ales mama. Când e împiedecată, îi dă în grija asilelor, institute femești în cari se cresc copiii dela leagăn până la adolescență.

Creșterea orfanilor. Întreținerea infirmilor: bărbați și femei. Dreptul fiecăruia la viață. „Inchipuiți-vă că ar fi vorba de fabrica unui om, care lasă mai mulți copii: unii capabili de lucru, alții incapabili, infirmi. Moșteni-vor fabrica exclusiv copiii capabili de lucru, cari o pot conduce în mod util? Nu e mai cu dreptate, ca frații capabili de lucru să-și socotească anumite procente pentru con-

ducere, iar restul să se distribuie egal între toți frații? Precum o familie nobilă și sănătoasă nu poate tolera, ca un membru din sânul ei să decadă, desonorând întreagă familia: astfel nici societatea liberiană nu poate tolera ca v' un membru din sânul ei să fie jignit în demnitatea lui de om, desonorând societatea. În acest scop, fiecare om trebuie să aibă încredere în sine însuși și să-și aibă garantate de societate drepturile sale.”

Rostul „damei” de elită în Europa este absoluta sterilitate și inutilitate, risipa și luxul.

În Liberia, femeea cea mai distinsă este mamă și gospodină, reprezentantă frumșetii și nobleții în societate. Astfel căsătoriile se fac din curată atracție, femeea nefiind atârnată de capriciile bărbatului pentru bucata de pâine.

Capitolul IX.

Banca Centrală. — Depositul de mărfuri. Libertatea în Liberia. — Obiceiurile zilnice. —

De interes deosebit sunt Banca Centrală și Depositul de mărfuri.

În B. C. și sucursalele ei se poartă conturile tuturor: dela marile societăți administrative și de producție până la copilul, care se naște. Toată contabilitatea e foarte simplă. Creditul unuia corespunde la debitul altuia. Calculări de dobânzi nu există. Trecherile din un cont în altul se fac pe formulare simple, rapide, încât 700 de funcționari poartă evidență perfectă despre 2000 societăți și 2¹/₂ milioane de suflete iar specialiștii sunt de părere, că crescând numărul conturilor, contabilitatea s'ar putea simplifica proporțional.

Plăți în numerar nu există, deși prestațiile se socotesc în lire sterline, valuta de aur a Liberiei, egală cu 25 franci, egală cu 20 mărci, firește tot în aur. Valută e necesară, mai ales pentru import și export.

Aurul și prestația de lucru (energia) ca etaloane.

A doua instituție importantă este Depositul central de mărfuri, cu numeroase sucursale în toate orașele principale liberiane.

Menirea Depositului e să concentreze și să distribuie tot ce se produce în țară, iar excedentul să-l exporteze și să importeze toate mărfurile utile locuitorilor, dar cari nu se produc în țară. Cu alte cuvinte: toate produsele agriculturii și industriei le pune în circulație, le comercializează acest Deposit.

Capitolul X.

Crizele economice sunt necunoscute

în Liberia. Producerea se orientează după cerere. Valoarea produselor revine producătorilor, nu ca în Europa.

Capitolul XI.

Excursii de vacanțe în regiunile muntoase. Călătoria cu trenul și cu tramvaiul se face aproape gratuit. Comunicația telegrafo-poștală e aproape gratuită. Le întreține Statul.

Lucrările agricole se fac în parte preponderantă cu mașini. Pentru cultivarea unui teren de 30.000 hectare, Societatea Agricolă dela Tana superioară abia angajează 2400 lucrători permanenți. Pământul se cultivă mai intensiv decât aiurea — exceptând unele regiuni din China și Japonia. Un grandios sistem de irigație umezește pământul, fără încetare. Se ară, se samănă, se grapă, se recoltează, treeră, macină etc. etc. exclusiv cu mașini electrice,

Numai în acest mod e posibil, ca de două-ori pe an, câte 150.000 tone, adică anual 300.000 tone cereale și 100.000 tone de alte produse agricole, în valoare de vr'o 5 milioane lire sterline să se producă prin prestații de abia 13 milioane ore de lucru, ceea ce dă pentru ora de lucru un câștig brut de 10 franci, sau după predarea cotei către Staț și replătiri de capital — înseamnă un beneficiu net de peste 6 franci.

Capitolul XII.

Inițierea unei întreprinderi de avioane. Prevederea riscului. Asigurarea contra perderilor.

Capitolul XIII.

Constituția Liberiei. În Septembrie se fac alegerile pentru diferitele corpuri administrative. În Liberia există douăsprezece ministere, reprezentând 12 secții administrative. Fiecare secție e încâtva autonomă față de celelalte. Ele sunt:

1. Prezidiul.
2. Asistența socială.
3. Instrucția.
4. Arte și științe.
5. Statistica.
6. Drumuri și comunicații.
7. Poștă și telegraf.
8. Afaceri externe.
9. Depozitul de mărfuri.
10. Banca Centrală.
11. Întreprinderi de interes public.
12. Sănătatea publică și justiția.

Ministeriu de finanțe nu există. Impozitele, cam a treia parte, din beneficiile brute realizate de unul fiecare, prin munca sa zilnică, se rețin și administrează direct de Banca Centrală și indirect tot în beneficiul contribuabililor.

Ministeriu de războiu nu există. Cu toate acestea, Liberia dispune de o armată formidabilă pentru caz că ar fi atacată de cineva. Toată ținerea școlară se exercitează, cel puțin două ore la zi, în gimnastică și învățarea tuturor armelor. Studenții dela școalele tehnice se deprind la serviciul de pionieri și la tunuri, obuziere și arme speciale de războiu.

Toate aceste în legătură cu școala și instrucția publică, dependente de resortul instrucției publice.

Toate astfel sunt reunite sănătatea publică și justiția. Un om sănătos trupește și sufletește, având cei trebuie pentru susținerea vieții, e mai puțin aplicat spre crime și delict decăt un alcoolist supt de mizerie. În Liberia infracțiunile sunt rare. În organizația socială europeană, 99 la sută din crime și delict (omoruri, furturi, înșelăciuni etc.) se comit din mizerie, lăcomie, amăgiri, turmentări alcoolice.

Capitolul XIV.

Viața socială în Liberia Flori în loc de juvaericeale. Imbrăcăminte sănătoasă, estetică, în loc de modă capricioasă.

Necunoscând grija pentru pâinea de toate zilele, pentru asigurarea existenței economice societatea liberiană e sinceră în viața de toate zilele, e sinceră și senină în petreceri.

Tot astfel între sexe nu există fărâncie, invidie, gelosie ci exclusiv simpatie firească. Femeea nu are nevoie de bărbat ca să o susție. Bărbatul știe că o femeie, dacă-l simpatizează, nu țintește să-l exploateze. Astfel relațiile dintre sexe se bazează exclusiv pe legea naturii, pe șoaptele inimii, pe iubire.

Tinerii de ambe sexe trăesc ca niște camerazi sinceri, până când simpatia îi îndeamnă la căsătorie. Divorțurile sunt rarissime, deși sunt foarte ușoare, ca resilierea unui contract.

Carte socială nu există. Toată munca este egal de prețuită, nu ca în Europa, unde acela e mai prețuit, care nu lucrează nimic, și știe exploata munca altora.

Sub raport religios, există cea mai deplină libertate și egală îndreptățire.

Capitolul XV.

Controverse ridicate de un profesor conservator, emigrat în Liberia dela Universitatea din Viena și apărând îndărătnic organizația socială europeană, întemeiată pe doctrina economiei clasice. Se combat faptele și aranjamentele din Siberia, comunismul și anarchismul sunt imposibile. Teama de

suprapopulație e neîntemeiată. Teoria lui Malthus e eronată. Oamenii nu se înmulțesc până la limita extremă a mijloacelor de traiu. Dacă ar fi așa, pretutindeni am întâmpina fenomenul suprapopulației. Constatăm însă pretutindeni contrarul Pământul ar putea nutri o poporație înzecită și înșutită, dacă ar fi cultivat mai bine. Organizația socială este deci eronată. Ea împiedecă înmulțirea poporației.

Mii de ani, exploatarea omului de cătră om a fost o necesitate culturală inevitabilă. Dar de când știința a reușit să pună în serviciul omului puterea imensă a elementelor naturii, posibilitatea de producție a crescut în proporții fabuloase și nu mai află debușeu dacă omul nu e liber și cult, ca să poată consuma bunurile produse. Un sclav, un analfabet, un idiot abia se pot socoti în șirul consumatorilor. Sclăvia este cauza mizeriei, iar meseria fiind barbarie și neputință, va fi nevoită să cedeze numai bogăției, care însemnează cultură și putere.

Trecerea la libertatea și dreptatea socială se poate face pretutindeni pe cale liniștită. Iată scopul pentru care s-a înființat Liberia, ca un exemplu practic, viu și mai elocvent decăt orice agitație pașionată în statele europene sau ale Americii. Agitația din urmă ar fi rămas sterilă, căci deținătorii puterii s'ar fi opus pretutindeni. Dar în Liberia am putut lucra fără să jignim pe nimeni. E caz analog cu al Independenților englezi, cari în secolul XVII au întemeiat Statele Unite ale Americii de nord, prin ceea ce au lucrat mai mult și mai bine pentru libertatea politică a lumii, decăt dacă ar fi rămas în patria lor engleză și ar fi agitat pentru aceeaș idee.

Gavril Todica

BIBLIOGRAFIA

Au apărut în editura „Cultura Națională“

- Pasteluri de V. Alecsandri, cu o prefață de dl Sextil Pușcariu 12 lei
 Sinziana și Pepelea de V. Alecsandri, cu o prefață de Sextil Pușcariu 12 lei
 Poezii lirice de M. Eminescu cu o prefață de dl Lucian Blaga 15 lei
 Poezii filozofice de M. Eminescu, cu o prefață de dl Lucian Blaga 15 lei
 Negru pe alb, proză de C. Negruzzi, cu o prefață de dl Sextil Pușcariu 12 lei
 Nuvele de C. Negruzzi, cu o prefață de dl Sextil Pușcariu 12 lei
 Gheorghe Lazăr de P. Poenaru și Eliade Rădulescu cu o prefață de dl G. Bogdan Duică 12 lei
 Cântarea României de Al. Russo, cu o prefață de dl Lucian Blaga 15 lei

PROBLEME CULTURALE

PUBLICAȚIUNI BASARABENE DE INTERES ISTORIC

În adunarea generală festivă, ținută la Câmpeni pentru comemorarea lui Avram Iancu, I. P. S. Sa Arhiepiscopul Gurie a adresat M. Sale Regelui, ca președintelui de onoare al „Asociațiunii” rugarea „să binevoiască a dispune înființarea și în Basarabia a despărțământelor Asociațiunii, căci a sosit timpul, când trebuie să facem mai multă cultură și mai puțină politică.” —

Acest cuvânt de chemare a fost ascultat. O solie de reprezentanți ai „Asociațiunii” a cercetat în sărbătorile Rusaliilor pe frații din Basarabia, luând contact cu elementele de conducere bisericească și culturală, prin stăruința cărora se poate duce la îndeplinire, într-o formă specific basarabeană, dorința exprimată la Câmpeni de către Arhiepiscopul Gurie.

Excursiunea culturală dela Chișinău n'a fost numai un moment de înălțare sufletească, de înfrățire în cugete și simțiri, ci și un prilej potrivit de a vedea la fața locului, cum se muncește în Basarabia nu numai în domeniul vieții religioase, care în multe privințe apare într-o vădită superioritate față de manifestările similare din restul țării, ci și pe teren cultural, unde în mod firesc mai este mult de lucru până se va putea înlătura toată sguza influențelor nefaste din timpul dominațiunii țariste.

Opera de naționalizare prin cultură a făcut și până acum progrese însemnate, cari vor putea spori în viitor cu atât mai mult cu cât elementele localnice, trezite la conștiința demnității și menirii lor istorice încă din primul deceniu al secolului XX, vor primi mai multă încurajare și mai mult ajutor frățesc în năzuința lor de a contribui la restaurarea românismului în toate domeniile vieții basarabene.

Inceputuri promițătoare s'au făcut de către diferite Societăți culturale. Colaborarea Ardelenilor și a Bucovinenilor pribegi, în 1917 și 1918, cu Basarabeni de baștină a fost de bun augur. Sămânța aruncată în ogorul desțelenit al Moldovei dintre Prut și Nistru a dat roade binecuvântate, cari se pot cunoaște în parte și din câteva publicațiuni recente de interes cultural-istoric, cum sunt:

1. Universitatea populară din Chiș-

nău 1918—1922, cuprinzând dări de seamă și câteva resumate mai ample ale diferitelor cursuri populare ținute sub egida acestei instituțiuni;

2. *Buletinul societății istorico-literare din Chișinău* B. P. Hașdeu vol. I. (1922—23) dând pe o extensiune de 375 pagini diferite contribuții mai ales de interes istoric-bisericesc, dar câteva și de interes actual-politic, cum sunt cuvintele țaranului transnistrian Filimon Marian, care într-o scrisoare adresată d-lui P. Halipa mărturisește: „Am de-acum 76 de ani; ca mâne voi muri, da tot nu mă îndur să se stângă limba moldovenească. De aceea foarte vă rog și vă poftesc să nu-i uitați nici pe Moldovenii de pe malu Nistrului cel din stânga, din gubernia Hersonului. Că toate satele pe malu Nistrului sânt moldovenești, da preoții mai mult ruși. Și tare ni întunerec cu așa slujire. Foarte ni sete de preoți moldoveni și nu-i avem” . . .

3. *Anuarul Comisiunii monumentelor istorice. Secția din Basarabia.* Chișinău 1924. Este o publicațiune foarte îngrijită, cu contribuțiuni importante ale d-lor Paul Gore, Ștefan Ciobanu, episcopul Hotinului Visarion, gen. Scarlat Panaitescu și Ștefan Gr. Berechet. Nici una dintre secțiunile provinciale ale comisiunii monumentelor istorice nu a publicat până în prezent un anuar așa de valoros. Activitatea sistematică a acestei comisiuni sperăm că va putea salva monumentele istorice ale Basarabiei, cu toate că d. Gore președintele arată în ton pesimist că „comisia este neputincioasă în fața devastărilor și barbarismului, deoarece populația în masă este incultă, iar autoritățile locale nu dau comisiunii nici un sprijin, ci dinpotrivă, par'că încurajează vandalismul.” —

4. *Revista Societății istorico-arheologice bisericești din Chișinău*, vol. XVI 1925 publică material de interes deosebit pentru istoria bisericească a Basarabiei, dă o descriere a obiectelor celor mai de valoare păstrate în muzeul societății, descriere făcută de Vasile Curdinovschi în primăvara anului 1924, când s'au împlinit 20 de ani dela înființarea societății și a muzeului; mai cuprinde o scurtă dare de seamă despre muzeul eparhial din Ismail,

precum și catalogul bibliotecii din Chișinău cu o prefață lămuritoare, scrisă de Iosif Parhomovici, directorul muzeului și al bibliotecii.

Din „darea de seamă de starea materială și activitatea societății” pe anul 1924 rezultă că sub conducerea președintelui Iconom mitrofor C. Popovici societatea e în vădit progres material și moral-științific, avându-și fixate pentru viitor probleme ca acestea: 1. publicarea unei istorii a bisericii Basarabiei 2. organizarea unui concurs pentru proiecte de biserici cu clopotniță, casă parohială, cruci, strane mari, altare, troițe și fântâni toate în stil românesc pentru popularizarea lor în Basarabia 3. inițierea și îndemnul elevilor și studenților teologi în lucrări de arheologie și istorie bisericească cu anumite teme date în înțelegere cu profesorii respectivi 4. apoi să se adune numirile toponimice de văi, dealuri, coline din Basarabia 5. să se colecționeze hărțile Basarabiei, câte se pot găsi 6. tot așa să se completeze o colecție cu toate publicațiile moldovenești, apărute în această provincie între 1812—1918: 7. să se adune cărți, în orice limbă ar fi scrise, despre istoria generală a bisericii creștine 8. să se copieze cât mai exact vechile înscrisuri din bisericile Basarabiei, de pe cărți și morminte 9. să se studieze bisericuțele săpate în malurile Nistrului și ale Răutului 10. să fie catagrafiate în mod științific documentele și actele moldovenești din arhiva tribunalului Chișinău (1812—1827).

Acest vast program, pentru a cărui îndeplinire frații din Basarabia dispun și de mijloace materiale și de oameni cu pricepere, e o dovadă grăitoare despre serioasele încercări ce se fac pentru reînvierea trecutului românesc al provinciei dintre Prut și Nistru.

Iniințarea „Asociațiunii” basarabene și organizarea despărțământelor ei, după modelul celor din Transilvania, va contribui să ducă tot mai multă lumină în satele moldovenești, sporind în acelaș timp și numărul elementelor indigene, devotate operii de înălțare culturală și morală a poporului român din acele ținuturi, unde vechile tradiții moldovenești s'au putut păstra împotriva tuturor silniciilor stăpânirii străine.

I. Lupăș

IMPRESII MUZICALE DIN BASARABIA

Am avut cinstea de a face parte din cei cari în numele „Astrei“ au vizitat de curând Basarabia. Răspunzând unei chemări, am plecat — precum bine a precizat președintele nostru, dl Goldiș — nu cu gândul de a-i învăța pe frații noștri basarabeni ce au să facă ei în acel mândru colț de țară al lor, ci de a le strânge mâna și a le împărtăși în grai viu ceea ce doresc să aflu ei despre împrejurările dela noi. Nu știm dacă vizita noastră i-a mulțumit; — aceasta se va vedea mai pe urmă din rezultatele întâlnirii avute. Ceea ce însă e sigur de pe acum și o putem spune fără încunjur este, că încât ne privește pe noi, ne-am reîntors la vetrele noastre nu numai cu cele mai frumoase amintiri și cu bogate experiențe, ci ne-am întărit mai mult în convingerea, că fiecare provincie a țării își are particularitățile sale vrednice de admirat și de imitat. Astfel și eu, în cadrul nepretențioaselor mele preocupări artistice-muzicale trebuie să mărturisesc, că am învățat mult din tot ce mi s'a dat să văd și să ascult în Basarabia.

„Plec cu cele mai admirabile impresii muzicale“... au fost cuvintele pe cari, la depărtare, le-am scris în albumul „Conservatorului moldovenesc“ din Chișinău. Nici nu puteam scrie altfel, căci ceace ne-am convins că se face în Basarabia pentru cultul muzicii, nu se face în nici o altă provincie a țării. Desigur că influința e rusească: rușii au cea emoționantă dragoste pentru muzică și în special pentru cântare!

Din momentul sosirii noastre în Chișinău: două fanfare studentești, bine disciplinate, ne-au întâmpinat pe peronul gării, iar în sala de așteptare ne-a salutat un excelent cor compus din eleve și elevi de liceu. Suntem conduși deadreptul la Biserica Catedrală. Aci pentru prima oară asist la o slujbă religioasă făcută după tipicul rusesc, cu acea podoabă și măreție unică. Nici o cântare monotonă, nici o cetire de prisos: totul se cântă în armonii, chiar și „Tatăl nostru“ și „Credeul“. O perfectă conglăsuire între ce se petrece sub raportul muzicii în altar, sau în fața altarului și între corul care dă răspunsurile. Nu fiecare preot slujitor este expus să-și pună la încercare aptitudinile sale vocale, ci partea cântării o execută, în cvartet, diaconii: unul

ca unul cântăreți eșiți printre cei dintâi din „Școala cântăreților“. Era între aceștia unul, cu numele Ursache; rar am auzit o voce cu așa volum și dimensiune. Ecteniile le începea din profund bas și treptat, în mod chromatic, ridica glasul până la înalt tenor, și din tonul în care isprăvea: corul răspundea. Și ce cor minunat! Ce voci! Și ce înălțătoare au fost rezponzoriile și imnele sfintei liturgii! O muzică bazată în mare parte pe vechile melodii ale psaltichiei, care însă nu seamănă a italiană, cum susțin unii, ci este o muzică cu un caracter specific oriental, care s'a dezvoltat paralel și e în concordanță cu arhitectura, pictura și cu ceremonialul fastuos tradițional al Bisericii răsăritene. Părintele arhiepiscop Gurie mi-a dăruit o partitură cuprinzând cea mai mare parte a muzicii corale cântate în Biserica catedrală: este opera inimosului dirigente al corului, protoiereul Mihail Berezovshi. Am avut plăcerea să-l cunosc și am stat mult de vorbă împreună. Prin nimic n'aș putea să-l caracterizez mai bine pe acest distins și devotat suflet de muzician ca și prin „motto“-ul pe care însuși îl pune în fruntea lucrării sale amintite: „Cânta-voi Dumnezeuului meu, până ce voi fi“.

Și într'alte părți, pe unde am fost conduși, tot de muzică aleasă și de coruri bine instruite am dat. Așa la școala eparhială de fete, la seminarul teologic și la Liceul Nr. III. „A. Donici“. Dirigintele corului de aici, dl prof. Bârca, aud că a început o lăudabilă acțiune pentru culegerea melodiilor populare basarabene. Regret, că nu mi-a mai fost posibil să-l văd înaintea plecării; m-ar fi interesat să aflu despre rezultatele la care a ajuns până în prezent.

Ultima vizită am făcut-o „Conservatorului moldovenesc de muzică și artă dramatică“. La intrare președinta conservatorului, — Dșoara Anastasia Dicescu, ne poștește „în modestul lăcaș al artei“... cum îl numea. Ceea ce ni s'a dat însă să vedem și să auzim a fost de tot

altceva: un conservator ajustat cu toate cele de lipsă unui asemenea institut: sale de învățământ și producțiuni, instrumente muzicale, profesori pentru toate ramurile artei și științei muzicale și orchestra elevilor constătătoare din 42 membri. Numai decât s'a improvizat o audițiune muzicală la care au debutat cântăreți, instrumentalisti și elevi dela secțiunea dramatică. Prestațiunile au fost excelente! — Și la toate aceste frumoase rezultate s'a ajuns în primul rând prin inițiativă particulară și — pe cum mi s'a spus — în special prin străduințele dșoarei A. Dicescu, care are cel mai mare merit la întemeierea și organizarea acestui important așezământ de artă și cultură.

Mă gândeam, cât de mașter au fost resplătite aceleași bune intenții și străduințe ale dșoarei Dicescu cu ocaziunea înjghebarii operii noastre din Cluj. Angajându-se printre cele dintâi cântărețe a susținut ani dearândul cu cinste rolurile de sopran leger încredințate ei și a contribuit atât demult — numai cei inițiați o știu — la soluționarea problemei așa de dificile a corului stabil dela Operă, care s'a înfăptuit numai prin venirea acelor bune elemente din Basarabia recomandate de dsa. Atitudinea față de dșoara Dicescu a celor câțiva neînțelegători a fost extrem de nedreaptă. Ardealul altcum știe să răsplătească binele ce i se face; de aceea asupra cazului din vorbă va trebui să se revie.

Nu pot încheia aceste rânduri fără a aminti, că cu ocaziunea petrecerii noastre în Basarabia am avut și noi contribuția noastră muzicală: dna Veturia Ghibu a dat în una din seri în beneficiul Universității populare din Chișinău, un concert foarte bine primit — despre care însă nu eu, ci frații Basarabeni își vor scrie impresiile.

Tib. Brediceanu

Abonamentul plătit înainte este razimul cel mai solid al unei publicații și garanția dezvoltării presei în ARDEAL

In fine o Loteria a cărei tragare nu se mai amână!

E vorba de Loteria Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat. La 16 August anul acesta are loc garantat tragerea ei. — Costă numai Lei 2 — Biletul. Face să cumparați 10 bilete de odată. — Sunt 5412 câștiguri în valoare de 100.000 — 50.000 — 10.000 — etc. Comandați aceste losuri, trimetând banii în mărci poștale sau prin mandat poștal prin Agenția de Publicitate Rudolf Mosse S. A. (Secția Loteria Presei) Cluj, Strada Regina Maria 37.

OCROTIREA INFANTILĂ ÎN TRANSILVANIA

CU DEMONSTRAȚIUNI PRACTICE PE BAZE STATISTICE DIN ACTIVITATEA AZILULUI DE COPII DIN CLUJ.

Problema legislativă a ocrotirii copiilor în Transilvania — La prima vârstă — Primirea sugariilor — Separarea prematură a copiilor de sân — Tuberculoza ca indicație a separării — Pericolul intervențiilor — Cei cari se îndeletnicesc cu comerțul vieților mici: exemple elocvente — Legea Roussel — Doicele — Maternitățile și asistența infantilă.

Azilele de copii reprezentau instituțiile cari protejau în primul rând copii părăsiți, dar ele constituiau în acelaș timp centrele de ocrotire infantilă, în jurul cărora se grupau toate inițiativele de asistență infantilă, cari aveau o directivă unitară, ce o deținea statul.

Legislația referitoare la ocrotirea copiilor în Transilvania

Legislațiunea referitoare la protecția infantilă a copiilor abandonati în Transilvania este cuprinsă în legile VIII și XXI din 1901, ord. M. I. 1 Sept. 1903¹⁾ Conform acestor legi *fiecare copil abandonat sub vârsta de 15 ani are dreptul la ocrotirea Statului. Fiecare copil abandonat care se prezintă la centru (fost azil) solicitând sprijinul Statului nu face altceva de cât își reclama un drept pe care i-l acordă legea.*

Abandonat este fiecare copil de care părinți sau bunici nu pot să se îngrijească în mod corespunzător, fie că ei nu dispun de mijloacele materiale suficiente, fie că ei nu prezintă garanții morale indelungabile, mediul ambiant nefiind compatibil cu dezvoltarea morală a minorului. Copilul mai poate avea anumite inclinații cari reclamă o îngrijire specială care nu i-se poate acorda la vatra părintească.

Legea pentru ocrotirea copiilor părăsiți se mulțumește cu limite destul de vagi și fără să enumere toate cazurile de abandonare, aprecierea acestor cazuri o lasă autorităților competente cărora li-se rezervă o latitudine respectabilă („Doivent être déclaré abandonnés les enfants sans fortune, audessus de quinze ans, qui n'ont pas de parents obligés et en état de les entretenir et de les élever, et a l'entretien et l'éducation desquels les parents, des personnes charitables, des sociétés ou établissements de bienfaisance ne pourvoient d'une manière convenable.“²⁾)

Pot fi primiți și admiși în cadrele Centrelor copiii fetelor seduse cari nu dispun de locuință; mamele, cari alăptează și cari nu pot trăi decât din câștigul pe care-l realizează ele singure și dela care câștig prin obligațiunile de mamă sunt împiedecate; copii orfani; dar pot fi admiși în acelaș timp și surdo-muți precum și cei nedisciplinați cari prin intermediul Centrelor vor fi repartizați instituțiilor amenajate în mod special pentru internarea acestor elemente. (Institutul de orbi, de surdo-muți, de corecție).

Transilvania are 7 Centre pentru ocrotirea copiilor: Cluj, Oradea-Mare, Arad, Timișoara, Târgul-Mureș, Beiuș și Orlat.

Primirea copiilor în cadrele centrelor se face pe

¹⁾ Dr. Octavian Costea: Legi de Asistență pag. 49. Tipogr. Bornemisa Cluj 1923.

²⁾ Bosnyák și Edelsheim: Le droit de l'enfant abandonné et le système hongrois de protection de l'enfance Budapest 1909 pag. 70.

baza decisului Sedriei orfanale care este forul tutelar și juridic incredințat cu declararea de părăsit. Copii declarați odată de părăsiți de către sedria orfanală, atunci când nu se face nici un recurs din partea direcțiunii centrelor, sunt luați în îngrijire definitivă.

Deoarece însă procedura declarării de părăsit din partea sedriilor orfanale din cauza mecanismului administrativ cam greoi câteodată, reclamă de multe ori timp mai îndelungat, când sănătatea copiilor ar putea fi serios amenințată; legislatorul acordă dreptul provizor și altor autorități; în capitală: antistiei de circumscripție, la orașe primarului, iar la sate primpretorului ca să poată interveni pe lângă centre pentru admiterea lor în mod provizor (§ 11 a.) până la pronunțarea definitivă a sedriilor orfanale.

§ 11. b. acordă directorului medic-șef al Centruului dreptul ca să facă primiri provizorii tot din considerațiunile mai sus amintite. Cea mai mare parte a primirilor la centre se face în felul acesta.

Cu fiecare care înaintează vre-un copil pentru admitere se ia de către administrația centrului un proces verbal de primire, care se transpune sedriei orfanale competente, pe al cărei teritoriu se află comuna de apartinență a copilului din chestiune, care are să decidă de primirea lui definitivă.

Decisul sedriilor orfanale poate fi apelat în decurs de 15 zile. Pe timpurile mai vechi sedria orfanală a fost prima instanță a 2-a era comisia administrativă, iar a 3-a ministerul de interne. În timpul mai nou (Legea Mărzescu de unificare a justiției) instanța 2, este judecătoria, iar a 3-a ministerul de justiție.

La primire, întrucât este cu puțință trebuie să se prezinte actele referitoare la copil. *Lipsa acestor acte însă nu poate forma o piedecă la primire.* Este necesar în schimb ca cel puțin un certificat de paupertate eliberat de către autorități să fie prezentat, sau în cazul cel mai rău actele de identitate, cari să facă posibilă procedura de investigație și de declarare de părăsit.

Ocotirea copiilor de prima vârstă.

Din punct de vedere medical importanța capitală revine primei vârste când toate constatările statistice sunt de acord, că aceasta este vârsta căreia i-se reclamă cel mai greu tribut. Mortalitatea mai mare interesează vârsta primei copilării. Noi credem că organizația admirabilă care se află la baza acestor centre este de natură a permite maximul de randament și cu privire la opera de ocrotire a primei copilării,

Modalitatea primirii copiilor de prima vârstă.

Ocotirea copiilor de prima vârstă se rezumă la următoarele dispozițiuni:

A) Primirea copiilor în general și cea a sugariilor în special conform spiritului legii, nu întâmpină nici o dificultate. Formalitățile la primire sunt aproape inexistente. Ori ce copil și indeosebi sugarii, pot fi aduși de către ori cine, ei sunt admiși în cadrele centrelor. Formalitățile administrative cu aparatul lor mai greoi încep abia după primire. Ele nu mai pot avea nici o repercusiune nefavorabilă asupra copilului și în aceasta constă superioritatea organizației.

B) Legislatorul inspirându-se din cele mai moderne concepții de ocrotire infantilă, dă voe ca la aceste centre copii sugari să poată fi primiți împreună cu mamele lor. Este aceasta o dispoziție dintre cele mai salutare, care tinde ca să împiedece sau să reducă cel puțin în modul cel mai simțitor separarea mamei de copil și prin aceasta să combată marea mortalitate infantilă.

Este interesant că în Franța ¹⁾ administrația asistenței publice a admis abia în Martie 1924 aceasta dispoziție în urma rapoartelor și insistenței medicului de serviciu, după ce nu se mai prezentase nici o doică care să consimtă să fie separată de copilul propriu. Până la aceasta dată la Paris doicile erau angajate fără copiii lor. Era aceasta o dispoziție care contravenea sentimentelor de ocrotire infantilă; foarte natural deci, ca medicul șef al serviciului de asistență infantilă să ceară cu insistență revenirea la realitate a administrației. Intervenția medicală în fine a fost încoronată de succes.

Este bine știut că una dintre cauzele mortalității copiilor de prima vârstă este separarea prematură a copilului de mamă, pe de o parte lipsa laptelui de mamă, singurul aliment care convine organismului foarte plâpând și nearanjat pentru un alt aliment, pe de altă parte inima de mamă, care nu poate fi înlocuită cu nimic nici măcar prin toată bunăvoința infirmierelor, de obicei supraîncărcate de muncă și de multe ori obosite par'că de o ocupațiune, care câte odată pentru ele se pare a deveni monotonă. Legislatorul a dorit să elimine aceste inconveniente cari pentru copiii de prima vârstă își au importanța lor incontestabilă; el a intenționat ca în cadrul posibilității determinate și de circumstanțele sociale, mama să poată fi internată împreună cu copilul propriu. El a prevăzut și admis această internare, pe care directorul medic-șef poate s'o ridice la rangul unei obligațiuni, chiar și pentru cazurile când mama din anumite motive ar fi încetat alăptarea copilului. Activitatea centrului nostru se inspiră deci din marile concepții concretizate prin aforismele din amfiteatrul maternității Baudelocque serviciul profesorului Couvelaire:

„Tout ce qui éloigne l'enfant de sa mère le met en état de souffrance et en danger de mort” (Théophile Roussel) și „Le lait de la mère appartient à son enfant,, (Pinard).

Motivele cari determină o separare prematură a copilului de sân de către mamă.

Este regretabil, însă realitatea, în ciuda celor mai bune intențiuni ale legislatorului, rezervă situațiuni dintre cele mai neplăcute atât doctorilor acestor centre, cât și copiilor sugari a căror internare se solicită.

Sunt diferite considerațiunile cari determină o separare prematură a copilului de mamă-sa. Aceste considerațiuni ar fi următoarele:

a) O bună parte a mamelor cari în contra voinții lor devin gravide și nasc, produsul dragostei lor îl abandonează. Autoritățile ni-l înaintează nouă, iar noi îl internăm; de multe ori aceste mame lipsite de ori ce dragoste față de copilul lor, recurg la cele mai rafinate manopere numai că să devină din nou libere. Ne reamintim un caz când într'o gară nu prea de parte de Cluj pe timpul plecării nui tren se prezintă o mamă

¹⁾ Marfan, Turquet et Aris: Emploi du babeurre dans l'alimentation des nouveau-nés débiles. Paris médical 1924 1-er Nov.

cu un copil în brațe. Face apel la o femeie din publicul călător rugând-o să-i țină copilul pentru un moment până ce își scoate bilet de tren. Femeia din chestiune cu multă prevenire, de o curtoazie manifestată în general față de mamele cu copiii mici, îi ia copilul în primire. Mama se îndepărtează fără să se mai întoarcă însă.

b) Din nenorocire cazurile mai numeroase aparțin unei alte categorii, care își recrutează clientela din sânul populațiunei românești dela țară. Presupunem că din cauza insuficienței asistenței medicale și a moașelor diplomate, este foarte mare numărul mamelor cari mor în cursul facerii sau la scurt timp după aceasta. Sugarul, cu care părintele nu știe ce să facă, ni-se trimite nouă, ca să-l internăm și să-l îngrijim cel puțin până la perioada când începe să umble.

Fiind vorba de populația românească ținem să accentuăm că numărul mamelor române cari sunt dispuse a rămânea la centrul nostru timp mai îndelungat, pe întreaga perioadă a alăptării, este mai redus în raport cu numărul femeilor aparținătoare minorităților. Aversiunea față de spitale care este bine cunoscută ca un ce caracteristic mentalității românului, face deocamdată ca țaranca română să primească cu multă rezervă sprijinul pe care-l acordăm.

c) Alte mame fiind grav bolnave, sunt internate cu diferite maladii în diferite spitale sau sanatorii, iar copii lor de sân sunt de asemenea trimiși nouă. Ni-se pare foarte importantă separarea mamei de copil, făcută la indicație medicală și dictată de un proces de tuberculoză deschisă al mamei. Concepția mai nouă reprezentată de școala franceză (Léon Bernard, Calmette, Rist etc.) este că tuberculoza nu se moștenește dela părinți, ci ea se câștigă după naștere în urma contactului intim pe care îl are noul născut sau sugarul cu mama (sau cu un alt membru al familiei) care suferă de această boală.¹⁾ Infecțiile dese și repetate sunt acele cari determină starea de tuberculizare a noului născut. Centrul pentru ocrotirea copiilor prevede și această posibilitate el își estinde aripa protectoare și asupra acestor copii pe cari sustrăgându-i focarului de contagiune,²⁾ centrul face și o operă de profilaxie preventivă, acționând în spiritul lui Grancher (oeuvre Grancher) care a preconizat pentru prima dată ridicarea copiilor, ce e drept numai dela 3 ani în sus,³⁾ din mediul infectat. Concepția lui Grancher a fost estinsă de către Léon Bernard și asupra copiilor de prima vârstă.⁴⁾ Toți autorii sunt de acord că infecțiile în masă făcute la această vârstă sunt cele mai periculoase. Salvarea acestor elemente o intenționează Léon Bernard prin opera dela Salbris. Rezultatele publicate de către dânsul sunt din cele mai convingătoare și încurajatoare.⁵⁾

¹⁾ Prof. Dr. T. Gane: Pericolul tuberculozei copiilor: Re vista Sănătății No. 1 Apr. 1921.

²⁾ Prof. Léon Bernard, La prophylaxie sociale, de la tuberculose, La Presse médicale No. 93. 18 Decembre 1920.

³⁾ But et fonctionnement de l'oeuvre, Exposé du Prof. Grancher en 1907.

Préservation de l'Enfance contre la tuberculose. Oeuvre Grancher 1920, Paris 4 rue de Lille.

⁴⁾ Dr. Axente Iancu: Congresul anual de igienă în Franța-Sănătatea Publică No. 11 Noemvrie 1921.

⁵⁾ Léon Bernard, R. Debré et M. Lelong: Resultats de la prophylaxie antituberculeuse chez le petit enfant par la séparation d'avec les parents tuberculeux et l'élevage en placement familial. La Presse Médicale No. 22, 18 Mars. 1925 și Léon Bernard, Debré et Lelong: Prophylaxie antituberculeuse chez le nourrisson. Académie de Médecine. 17 Mars. 1925. Presse Médicale No. 23. 21 Mars. 1925.

d) Un alt moment care determină separarea prematură a copilului de mamă, este de ordin pur social. Fetele seduse și din familii mai bune nu pot să consimtă niciodată la divulgarea unui pas greșit comis de către ele și asupra cărora ele au înțeles și știut să păstreze cea mai profundă discreție timp de 9 luni de zile. Produsul dragostei lor nepermise, al cărui secret este confiat cam târziu, ce e drept dar numai mamei, care este mai iertătoare, pe când tata care se împacă mai greu cu ideea, nu este pus la curent de cât poate peste ani de zile, — poate fi admis de asemenea la centrul nostru pe baza §-25 când o societate de binefacere își asumă răspunderea atât morală cât și materială pentru el.

e) Un alt motiv social mai mult artificial decât real, care cere ca sugarii să fie admiși la centru fără mamele lor, este format de diferitele intervenții ale unor d-ni și d-ne de multe ori cu greutate în viața socială și cari pentruca serviciul de gospodărie casnică să nu suferă nici o perturbare cauzată de o eventuală schimbare a personalului de serviciu (bucătăreasă, fată în casă) solicitau primirea copilului de săn, singur. Cu toate că este foarte greu ca omul să se opună acestor intervenții și cu toată nesatisfacerea acestor dorințe rezervă de multe ori neplăceri cu anumite consecințe, date fiind urmările grave cari rezidă într-o separare prematură dictată mai mult de anumite considerațiuni de comoditate și nu de obstacole sociale de neînălțurat și având noi conștiința gravității serviciului care ni se cere și care gravitate de obicei se ignorează de către solicitanți, noi am luat o atitudine care a făcut ca această indicațiune să nu se mai pună.

Lipsa de legislație la noi care să reglementeze plasamentele copiilor sub 2 ani

f) Alte mame, ca să eludeze dispozițiile centrului, cari vizează în primul rând interesul sugarului și cari aduc în mod neîndoios anumite restricțiuni libertății individuale a mamelor, profitând de lipsa unor dispozițiuni legislative speciale, își încredințau copilul de săn unor femei trăind în mizerie și fără ocupațiune, pe lângă solvirea prealabilă a unei sume de bani. Un caz care aruncă o lumină dintre cele mai sinistre asupra operei de ocrotire a copiilor de prima vârstă și care ni este încă foarte viu în memorie, este următorul:

La începutul străzii General Grigorescu, pe care se află și centrul nostru trăia o bătrână păreche de pantofar. Sub forțele mistuitoare ale vârstei, ochiul pantofarului a început să slăbească, mâna să-i tremure, clientela l'a părăsit. Bătrâna păreche își ducea zilele într-o colibă lipsită de aer și lumină, în schimb trebuia să trăiască și ea din ceva. Femeia fiind mai puțin înaintată în vârstă, în lipsa unei alte ocupațiuni și izvor de câștig, credea că poate să se dedice operei de ocrotire infantilă. Nu este exclus ca vecinătatea azilului de copii să-i fi sugerat ideea aceasta. Nu putem uita cum în prima săptămână dela preluarea serviciului de către subsemnatul, s'a prezentat la azil o femeie (era bătrâna de mai sus) cu un copil la care examenul medical constatase pronunțate fenomene de rachitism, cărora li-s'a asociat o bronchopneumonie dublă, care se afla într-o fază avansată; tegumentele prezentau numeroase petechii parazitare; incuria și lipsa de îngrijire strigau dela distanță; cu toate că bătrâna locuia pe strada noastră, numai în ultimul moment a aflat de bine să vină să ne consulte; venise să ne reclame ajutorul, să-i facem noi — înmormântarea.

Făcând noi o anchetă la domiciliu, am aflat că în mijlocul aceleiaș mizerii crase se mai aflau 2 fetețe plasate dela azilul de copii. Ridicarea lor a fost dispusă imediat. Consultând registrele am aflat că la această familie au sucombat încă vre-o trei copii aparținători azilului. Am înregistrat această femeie în cartea neagră, pentruca niciodată să nu i se mai poată încredința nici un copil de-al statului pentru creștere și îngrijire.

Însă instinctul de conservare poate, sau tentațiunile la cari a fost expusă această păreche bătrână și cărora ea din cauza mizeriei nu le putea rezista pe de o parte, pe de altă parte dorul unor mame denaturate de a se eschiva dela anumite îndatoriri elementare, au făcut ca acești bătrâni pentru bagatele sume de câte 100 Lei, să primească sugari aduși direct dela maternitate (stațiunea nu era necunoscută mamelor, o parte a presei a avut de grije, cu accente mișcătoare și emoționante, să facă propaganda cuvenită) cari erau alimentați artificial cu acelaș biberon aducător de moarte. În câteva zile sugarul sucombă. Bătrâna păreche ajunsă în posesiunea celor 100 Lei, mergea în căutarea altor condamnați la moarte, iar mamele criminale aflaseră mijlocul salvator, care fără ca legea să poată aplica sancțiunea cuvenită, constituia modalitatea cea mai elegantă pentru ca ele să se poată debarasa de un balast supărăcios, care le expunea clevetirilor societății. Lucrurile petrecându-se sub ochii noștri ne-am văzut siliți să facem apel la poliție, a cărei intervenție a fost eficace. Familia din chestiune din acel moment a încetat ca să mai facă operă de asistență infantilă.

Femeia între timp a sucombat . . . Ochii ei plini de muștrare și blăstăm mă urmăresc însă mereu, trecând zilnic pe lângă coliba părăsită.

Starea actuală înfloritoare a celor 2 fetețe ridicate, face în schimb ca conștiința noastră să fie pe deplin liniștită și tot ea justifică corectitudinea măsurilor desinteresate luate de către noi.

Această situație dela noi, când mai multe femei bătrâne se îndeletnicesc cu opera de „asistență“ infantilă, fără ca să existe vre-o legislație care să le impună anumite condițiuni și care să pună capăt situației dureroase de mai sus, ni-se pare foarte asemănătoare cu cea relatată de realistul scriitor francez Emil Zola în *Fecunditatea*. Sunt și pe plaiurile noastre M-me Loiseau; există și la noi intermediatoare, cari prin puterea de a convinge, determină tinerile mame să le încredințeze pentru îngrijire copilul lor, cerând ca avans câteva piese de câte 100 Lei. Cazurile izolate cari ni-s'au prezentat în cursul exercițiului funcției noastre ne fac să presupunem, că sunt mai multe colibe retrase lipsite de cele mai elementare condițiuni igienice, cari sunt adevărate spelunci lipsite de aer și lumină, cuiburi potrivite pentru tot ce are acces la murdărie, cari peste noapte sau în câteva zile se transformă în casă mortuară făcând ca numărul coșciugurilor micuțe să sporească mereu întocmai ca cele cari au ajuns să paveze străzi întregi în colonia Rougemont din *Fecunditatea* . . .

Schlossmann¹ constată și pentru Germania lucruri tot așa de puțin îmbucurătoare. El a fost obligat deasemenea să facă apel la intervenția poliției, pentruca să aperse mamele cari se prezentau cu copii lor de săn venind dela maternitatea prof Leopold, care se afla în

¹ Schlossmann: Über Errichtung und Einrichtung von Säuglingskrankenanstalten. Archiv für Kinderheilkunde 33 Bd. 1902.

cealaltă extremitate a orașului (Dresda), de aceste intermediatoare, cari se apropiau de ele cu gânduri ascunse și cu planul infernal, ce trebuia să le asigure un câștig chiar cu riscul vieții tinerelor vlăstare. Situația asemănătoare se vede, că sunt pretutindeni. Constatarea existenței lor și aiurea nu poate să ne mulțumească, cu atât mai vârtos, că alte țări au luat încă de mult anumite măsuri de restricțiune, dorind să pună capăt unui comerț care nu onorează și care constituie una dintre cele mai uricioase plăgi sociale.

Este o urgență imperioasă să se legifereze chestiunea plasărilor pentru creșterea tuturor copiilor sub 2 ani.

E nevoie să se pună capăt odată situației, în sensul căreia, oricine dorește, să se poată ocupa de creșterea copiilor chiar și atunci când el nu întrunește condițiunile necesare. *Avem nevoie de o lege Roussel¹ românească, ca să reglementeze chestiunea plasărilor copiilor de prima vârstă.*

Legea Roussel (Loi du 23 decembre 1874 relative à la protection des enfants du premier âge²) în articolul întâiu zice: "Tout enfant agé de moins de 2 ans, qui est placé moyennant salaire en nourrice, en sevrage ou en garde, hors du domicile de ses parents, devient, par ce fait l'objet d'une surveillance de l'autorité publique, ayant pour but de protéger sa vie et sa santé."

În Anglia abia la 1908³ se introduce în legislație marele „Children Akt,” care reglementează controlul și supravegherea, ce e drept numai a copiilor ilegitiimi plasați pe lângă taxe de îngrijire. Această dispoziție legislativă pretinde, că luarea în îngrijire contra taxei de îngrijire a fiecărui copil neligitim, trebuie anunțată în primele 48 ore autorităților tutelare. (Vormundschaftbehörde) cari vor delega un inspector pentru exercitarea controlului necesar. Crescătoarea este obligată a-și anunța fiecare schimbare de domiciliu, după cum și eventuala moarte a sugărilor în primele 48 ore. Autorităților li-se rezervă dreptul de a restrânge numărul copiilor îngrijiți în aceeași locuință și la aceeași crescători, și de a dispune schimbarea plasamentului, dacă această schimbare ar fi dictată de mediul nepotrivit.

Fosta lege ungurească, cu toate că sistemul de asistență infantilă prin azilurile de copii a constituit una dintre cele mai frumoase și impunătoare realizări de protecție infantilă, nu prevede controlul copiilor dați de către particulari pentru creștere; și aceasta formează o lacună respectabilă. Dacă această dispoziție salutară a scăpat legislatorului pe vremuri, noul proiect de lege românească nu este permis s'o mai omită. Este absolut necesar, pentru ca tristul cortegiu cu multiplele-i peripeții dăunătoare copiilor mici, să înceteze cu un ceas mai curând și ca legea de protecție infantilă să pună sub controlul autorităților competente pe toți copiii sub 2 ani dați pentru creștere. E necesar ca pe viitor nici un plasament să nu mai poată avea loc de cât numai pe lângă avizul și învoirea prealabilă a autorităților. Prin această dispoziție

s'ar putea ajunge, ca selecționarea cuvenită a crescătorilor să se poată efectui cu toată rigoarea reclamată de organismul puțin rezistent al copiilor de prima vârstă.

Pentru împiedicarea unei separări premature a mamei de copil, prin împrejurarea că ea este angajată ca doică, iar copilul ei este lăsat la voia întâmplării, ni-se pare foarte important art. 8 din legea Roussel: „Toute personne qui veut se procurer un nourrisson, ou un ou plusieurs enfants en sevrage ou en garde, est tenue de se munir préalablement des certificats exigés par les reglements, pour indiquer son état civil et justifier son aptitude à nourrir ou à recevoir des enfants en sevrage ou en garde”. Aceste condițiuni sunt reclamate și de către organizația noastră pentru copii cari ne aparțin. La noi în schimb nu este reglementat faptul de o capitală importanță relatat în partea a două a acestui articol: „Toute personne qui veut se placer comme nourrice sur lieu est tenue de se munir d'un certificat du maire de sa résidence, indiquant si son dernier enfant est vivant et constatant qu'il est âgé de 7 mois révolus, ou, s'il n'a pas atteint cet âge qu'il est allaité par une autre femme, remplissant les conditions qui seront déterminées par le reglement d'administration publique prescrit par l'article 12 de la présente loi”.

Conform dispozițiilor acestei legi franceze nici o mamă nu poate să se angajeze ca doică părăsindu-și copilul de cât numai în cazul când acesta a împlinit vârsta de 7 luni sau dacă nu, numai când el este încredințat unei alte doice prezentând și îndeplinind condițiunile reclamate de acest articol. Noul proiect de lege românească se mulțumește cu 4 luni. Separarea mamei de copil se pare a se interzice pentru primele 4 luni numai¹⁾; terminul, care este mai nou reclamat și cu care s'ar mulțumi astăzi și școala franceză. Chiar și Academia de medicină franceză, a făcut propuneri categorice ca terminul de 7 luni prevăzut în legea Roussel să fie scăzut la 4 luni¹⁾. Această propunere n'a fost încă acceptată de către factorii în drept.

Introducerea acestui articol de lege și în legislația românească, ar avea ca rezultat împiedicarea unei separări premature a copilului de mamă. Ea ar garanta și viața copilului doicei ale cărei interese vitale trebuiesc de asemenea apărate chiar și atunci, când mama îndemnată de frumoasele câștiguri materiale, cari i-se oferă, consimte la separarea, care rezervă copilului propriu considerabile riscuri. Adoptarea legii Roussel și la noi ar permite o selecționare a crescătorilor și ar reglementa chestiunea doicelor, apărând cu aceeași ardoare și interesul copiilor acestora; ea ar permite un control permanent din partea autorităților, cari în caz de nevoie pot interveni modificând plasamentele necorespunzătoare și dând directive sănătoase la timp.

Cu toate că legea maghiară de asistență infantilă a omis această dispoziție, antecesorii noștri unguri au căutat ca să completeze lacuna prin anumite paliative.

¹ Dr. Axente Iancu: Puericultura în Franța. Sănătatea Publică. No. 5. 1922 pag. 16.

² Marfan: Traité de l'allaitement et de l'alimentation des enfants du premier âge Paris. Masson 1920 pag. 908.

³ Zanelli — Southmanchester: Die Beschützung illegitimer Kinder in England, welche gegen Entlohnung verpflegt werden. Internationaler Kongres für Säuglingsschutz (Jahrbuch f. Kinderheilkunde 1911).

¹⁾ Dr. G. Banu. Protection de la mère et de l'enfant en Roumanie pag. 37.

Prof. Dr. T. Gane. Assistance médicale et sociale en Transylvanie pag 37.

¹ A. B. Marfan: Traité de l'allaitement et de l'alimentation des enfants du premier âge pag. 868. Protection des enfants du premier âge.

Masson 1920.

DISCUȚII LITERARE

C. H. DROUHET:

VASILE ALECSANDRI ȘI SCRITORII FRANCEZI „CULTURA NAȚIONALĂ“ LEI 100

IV.*)

Spunea odată un istoric literar-comparativ, W. Wetz, pe atunci (1890) numai docent la universitatea din Strassburg, o vorbă aspră pentru -- d. Drouhet și pentru toți ceice nu vom *elabora* icoana *perfect-fidelă* a sufletelor scriitorilor cu care ne ocupăm, spunea: ¹⁾ „Istoria literară-comparată primește fenomenele ca fixate.²⁾ Chestia importanței literare-istorice — fie pentru o singură literatură sau pentru literatura universală — sau chestia influențelor care le-a suferit ori le-a exercitat — întindă-se sfera lor departe ori aproape —, chestia importanței nu se pune. Literatura comparată se interesează numai de *comparațiunea fenomenelor analoge, pentruca prin ea să străbătă în ființa cea mai intimă a fiecăruia dintre ele, să descopere legile care au produs asemănările și deosebirile*. Materialul va fi adeseori același, cași al istoriei literare obicinuite; însă ea-l privește dintr'un alt punct de vedere și-l întrebuițează spre alt scop. În istoria literară obicinuită avem a face cu fixarea *dependențelor exterioare*, cu aflarea factorilor, care au lucrat din afară la producerea operei literare; în cea comparativă cu recunoașterea *cea mai exactă a firei sale interne* și cu *dovedirea legilor* care-au fost efective în nașterea operei.“ Așa spunea Wetz, accentuând energic asupra cuvântului *legi*, adică asupra psihologiei operelor.

În cazul de față, al lui Alecsandri, cerem, trebuie să cerem tot sufletul lui, în evoluție, să-l cerem: *deosebit* de influențe, cum îi eră propriu; apoi complicat cu influențele; stabilit din ele și din ce mediul său a mai dezvoltat în fondul lor, acționând în noua formă obținută până în momentul X, în care pică *altă* influență; etc. Însă până acum tocmai această operă nu s'a făcut; și în lipsa ei, d. Drouhet a trebuit să treacă la scopuri înalte, înainte ca cineva să fi ajuns limpede și definitiv, la cele — obicinuite.

*) Vezi S. de M., nr. 26 și 27 a. c.

¹⁾ Shakespeare vom Standpunkte der vergleichenden Litteraturgeschichte, Worms, 1890, p. 6.

²⁾ Fixate de obicinuita istorie literară.

După d. Drouhet chestiunea Alecsandri — în care, de curând, se mai amestecă și nepoftitul d. Heinrich Sanielevici cu vechia prostie a origini semite (!) a poetului — stă așa: Și fără de temeiul unei descripții biografice-evolutive desăvârșite, d. Drouhet a obținut o *mulțime de rezultate remănătoare*, privind influența franceză în opera lui Alecsandri. Căzurile care deșteaptă îndoiele, care sunt prea — subțiri, prea bănuitoare, nu sunt multe. Tema se va relua; nici n'ar fi frumos să nu se reia, pentru verificare, mai ales din punctul de vedere, — neurmărit sistematic, al *deosebirilor*, în care apare el, țara, neamul. Cu strădania sa, cu istețimea sa, cu materialurile sale franceze bogate d. Drouhet ne-a dat o parte mare din Alecsandri; cu pagina personală și națională se vor însărcina alții, dacă D-sa nu ne va face plăcerea să continue; deoarece chestiunea Alecsandri cere completări încă —

Resultatul final la care d. Drouhet a ajuns lucrând mult și în sensul unui câștig de constatări psihologice-literare se află la p. 304. D-Sa zice: „*Sensibilitatea* sa, lesne mișcată și vie, adâncește puțin și nu se frământă mult. *Imaginația* sa, capabilă de invențiuni de detaliu, în stare să schițeze, cu ajutorul elementelor din realitate sau cu cele furnisate de lecturile sale, siluete pline de haz sau figuri expresive — de o e presivitate mai ales comică —, nu se avântă nici odată departe de realitate, nu caută și nu vrea s'o transforme pe dea întregul, s'o prefacă, să i se substituie. E o imaginație potolită și cumpătată, iubitoare de rânduială și, cași sensibilitatea lui, plină de măsură și de tact. Să nu facem, însă, poetului o vină că *i-au lipsit însușirile prin excelență ale romanticilor* și să-i purtăm recunoștință pentru desfătarea pe care ne-o procura trăsăturile distinctive ale naturii sale: vioiciunea, grația, eleganța, spiritul, frăgezimea și prospătatea impresiilor, naturalul și ușurința expresiei care îmbogățesc, variază și înfrumusețază materialul cam uscat oferit de facultățile sale poetice propriu zise. Alecsandri n'avea temperament romantic, dar moda literară, admirațiunile și ideile ge-

nerației sale îi impuneau să scrie versuri sau să compună drame ce nu răspundeau dispozițiilor intime ale firii sale. Din această străduință de a rivaliza cu scriitori admirați, Alecsandri s'a ales cu o mlădiere mai mare a talentului său literar, cu o purificare și cu o subțiere a simțământului său artistic care i-au folosit când — desbrăcându-se de povara imitațiilor — a exprimat cu sinceritate fondul său suietesc adevărat, capabil de o întristare fără zbucium, de o durere fără revoltă sau amărăciune, de o ironie fără răutate, de o înduioșare în fața dragostelor tinere, de încântare la privirea grației feminine, la vederea mersului legănat al Rodicăi sau a mișcărilor sprintene ale Gettei, de emoțiuni dulci în fața frumuseții naturii zimbitoare din lunca Siretului, de toate afecțiunile care umplu sufletul de lumină și liniște.“ Cu alte vorbe: Oricât comparația l-ar fi desfrunzit de anume decoruri de origine străină, copacul însuși remase bogat.

Textul atât de recunoșcător al d-lui Drouhet pune, totuși două chestiuni *grave*:

1. Până unde s'a întins, la Alecsandri, conflictul între natura sa „*intimă*“ și „*moda*“ adoptată?

2. Intrucât natura sa „*uscată*“ l-a împiedecat pe Alecsandri a fi un „*romantic*“ veritabil?

De aceste chestiuni, după opera d-lui Drouhet, este dator a se preocupă orice inteligent cetitor al său și al — poetului.

Eu însumi nu le voiu uita în prefețele și notele cu care voiu însoți ediția mea, pe care o pregătesc din însărcinarea Academiei și care, dacă o recentă decizie a secției literare se va realiza, va începe cu două volume de poezie populară și va continua cu *Doine și lacrimioare*, drept al treilea volum, după care etc. etc.

Dumnezeu să ne-ajute pe toți ceice vedem în sufletele mari ale nației și ne silim a le deschide și celorce nu văd. Deoarece d. Drouhet vede și deschide înțelesuri trainice, îl rog să primească și expresia de recunoștință a unui suflet ce fâlfâie, adeseori fericit, pe lângă moștenirea literară a „*privighetoarei*“ dela Mircești.

G. Bogdan-Duică

Inscrieți-vă în Institutul de Studii „Societatea de Maină“!

IN LEGĂTURĂ CU POLITICA NOASTRĂ RELIGIOASĂ

Paralel cu știrea despre amânarea investirii patriarhului nostru, au apărut în ziare o serie de știri bisericești de o importanță deosebită. Astfel am putut afla că d. Dr. Dragomir Demetrescu, reprezentantul patriarhului dela Ierusalim pe lângă guvernul român (??), a plecat în Orient pentru a obține dela patriarhii de acolo recunoașterea patriarhului nostru, — că acesta din urmă va participa la o conferință creștinească convocată de arhiepiscopul de Canterburg, — că delegații ai sfântului Sinod vor participa la o conferință similară la Stockholm, iar alții la conferința vechilor catolici și că, în sfârșit, proiectatul sinod „ecumenic“ care cerea să se ție la Ierusalim, s'a amânat și se va ținea la Sfântul Munte, având printre participanți și un număr considerabil de români.

Stăm, așadar, în fața unor evenimente bisericești de un caracter foarte variat, în cari Biserica noastră va avea un anumit rol și o anumită atitudine. Luăm pe toată linia contact nu numai cu Biserica grecească, de care ne-am ținut cam departe în ultimii 40 de ani, ci și cu Biserica anglicană, cu cea protestantă și cu cea a vechilor catolici, aproape uitați.

Foarte bine! Din punct de vedere creștinesc, o apropiere de orice fel de creștini nu poate fi salutată decât cu bucurie și cu aprobare.

Dar, în afară de aceste raporturi, nu mai sunt și altele și mai necesare, cari ar trebui cultivate?

*

Mă uitam, la serbarea dela 10 Maiu, la serviciul divin care s'a făcut în Piața Clujului, și-mi reaminteam primul zece Maiu dela 1919. Acum slujau numai preoți ortodoxi, atunci slujau împreună preoți ortodoxi și uniți. Tot astfel la 1920. A doua zi am văzut la sfat comun aici în Cluj pe toți episcopii unguri, de cele mai variate confesiuni: catolic, reformat și unitar. Dar când, din întâmplare, au aruncat o privire în ziarele și revistele dela Sibiu și dela Blaj, am rămas uimit de războiul care se duce, aproape zi de zi, între cele două centre românești pe teren religios.

*

Așa dară, în vreme ce Biserica ortodoxă română stă cu desăvârșire izolată față de toate bisericile

creștine din patrie, inclusiv față de cea unită română, ea caută contact cât mai strâns cu bisericile din afară de hotarele țării. Dar și în acest punct, ea nu caută contact și cu acele biserici cari ar putea aduce cu sine o pacificare a stărilor religioase din România, ci exclusiv cu de acelea cari nu pot avea aproape nici o influență directă hotărâtoare asupra stărilor dela noi.

*

Este curios că un neam latin cum suntem noi nu numai că nu caută nici un fel de contact cu Biserica popoarelor latine din Occident, dar îl evită cu tot prețul. Această atitudine mi se pare fundamental greșită, mai ales când văd, cât de condescendenți suntem atât față de Greci, cât și față de Englezi și de Nemți. Ea n'are consecințe numai de ordin religios, ci și de ordin general-cultural, și aceste consecințe nu sunt bune.

*

Preocupat de această problemă, am accentuat în repetate rânduri necesitatea de a relua vechile legături și cu Biserica apuseană și am propus, cu prilejul înființării Patriarhatului român, ca acest fapt să fie comunicat oficial nu numai patriarhilor orientali, ci și celui dela Roma, cu care s'ar putea găsi momentul potrivit pentru lichidarea vechiului litigiu pe care nu l-am provocat noi, după urma căruia noi am avut atâta de suferit și mai suferim și astăzi.

Este adevărat că asupra acestei idei nu s'a rostit nimeni în publicitate, din partea ortodoxă, dar, cunoscut fiind indiferentismul cu care se tratează la noi orice chestiune mare care nu atinge și interese personale, tăcerea aceasta este cu totul explicabilă.

Dacă în presa greco-catolică ideea a fost luată în zeflema (vezi „Unirea“ dela Blaj), ca orice idee care s'a născut în capul unui ortodox, în schimb am avut satisfacția s'o văd apreciată în termenii cei mai binevoitori, în străinătate, unde astfel de lucruri pot fi privite cu mai puțină patimă. Astfel în revista *Studion* dela Roma (Nrul depe Aprilie—Maiu a. c.) propunerea mea ca patriarhul român să încunoștiințeze despre înălțarea lui la această treaptă și pe Papa dela Roma, este socotită ca «*excelentă*», și se prevede că «*ea va servi la stabilirea de relații oficiale.*» «*Este sigur — adaugă*

revista — că *Papa va răspunde în termeni foarte binevoitori*».

Orice „gânduri rezervate“ s'ar putea atribui unei inițiative ortodoxe, ca cea propusă de mine, sau unei atitudini ca cea schițată în aceste cuvinte ale revistei dela Roma, din partea Papei, un lucru este mai presus de evidentă: încercarea de apropiere și față de Roma, într'o vreme când facem atâtă eforturi pentru a strânge legăturile cu toate celelalte centre religioase din Europa, ar aduce cu sine relațiuni oficiale, cari, dată fiind bunăvoința din ambele părți, ar putea avea urmări încalculabile pentru viața religioasă a întregii noastre țări.

Se va găsi oare între conducătorii destinelor țării omul, care să vadă clar însemnătatea acestei probleme și să aibă curajul creștinesc de a o și realiza?

Dacă între oamenii Bisericii nu este nici unul care să-și aducă aminte de porunca lui Christos: *îndrăzniți; eu am biruit lumea!*, — oare nu se găsește între bărbații de stat cineva care să vadă, peste discuțiile dogmatice, însemnătatea politică a acestei probleme și să utilizeze momentul istoric de astăzi, atât de favorabil?

*

In chestia catolicismului unguresc mi-a căzut cam târziu în mână fascicola de pe Ianuarie—Martie a. c. a revistei „Glasul minorităților“ din Lugoj în care d. *Dr. Elemér Gyárfás* se ocupă de articolul meu *Catolicismul din Ardeal*, publicat în revista noastră.

Dr. Gyárfás este o personalitate marcantă a vieții publice ungurești din Ardeal, care s'a ilustrat încă de pe vremea dominațiunii ungurești prin însușiri cu totul rare, cel puțin în ce privește ideile cu privire la poporul român, față de care a avut totdeauna o înțelegere mai dreaptă decât aproape toți conaționali dânsului. Un timp oarecare, după desrădărea Ardealului am crezut că d-sa va căuta să devie trăsătura de unire între Ungurii ardeleni și între noua conducere a Ardealului, respectiv a României întregite, Dar nu peste mult am constatat cu durere că, fie din cauza d-sale, fie din cauza altora, d-sa n'a ajuns să îndeplinească de fapt acest rol atât de util și din punct de vedere românesc. De vr-o 2—3 ani încoace am impresia că d. Gyárfás nici nu se mai gândește deloc la un astfel de rol, care, ce

e drept, poate să pară odios în ochii multora, dar care este totuși profund patriotic, pentru că este rolul „făcătorului de pace“ pe care Scriptura îl socotește „fiu al lui Dumnezeu“. Di Gyárfás se complăce în timpul din urmă pur și simplu în rolul de exponent al poporului maghiar, întocmai ca și alți conaționali de-ai d-sale, de cari în trecut se deosebea în acest punct prin atitudinea loială și prietenească față de Români.

Schimbarea aceasta de front, care-și are, desigur, cauzele ei bine determinate asupra cărora nu voiesc să insist deocamdată, a adus cu sine în mod fatal și păreri actuale ale d-lui Gyárfás în chestia rolului și organizării catolicismului unghuresc din Transilvania, al cărui apărător a *tout prix* vrea să fie, chiar împotriva celei mai clare evidențe.

Nu voiu intra aici în discuție cu d. Gyárfás cu privire la această chestiune extrem de vastă și de

complicată, pe care eu am expus-o pe larg în cartea mea *Catolicismul unghuresc în Transilvania și Politica religioasă a Statului român* (Cluj, 1924, 304 pagini). N'o fac aceasta din motivul că aștept să vadă mai întâi lumina zilei marea lucrare anunțată de „Glasul minorităților“. *Az erdélyi Katholicismus multja és jelene*, la care au colaborat vr-o 20 de somități ale vieții catolice ardelenice, printre cari și d. Gyárfás însuși.

Intrucât această lucrare este un răspuns la lucrarea mea citată mai sus, voiu vedea la timpul său ce voiu avea de reflectat la ea.

Până atunci nu pot face altceva, decât să-mi arăt sincera părere de rău că d. Gyárfás, a părăsit un teren, simpatic și folositor, de înțelegere frățească și a trecut în tabăra exclusiviștilor, atât pe teren politic cât și confesional,

Onisifor Ghibu

CRONICA MEDICALĂ

UNDE NE CĂUTĂM SĂNĂTATEA?

IMPORTANȚA ȘTIINȚIFICĂ, ECONOMICĂ ȘI CURATIVĂ A BĂILOR HERCULANE
— EXPUNEREA COMPLECTĂ A UNUI SPECIALIST —

1. Istoricul Băilor Herculane.

Date pozitive isrorice avem de pe timpurile, când legiunile romane în frunte cu „Divul Traian“ au înaintat contra regelui Decebal pe drumul Tierna-Tibiscum (Orșova-Tișișoara) și au construit pe locul comunei Mehadia de azi castrul „Ad. Mediam“. Regretatul general Cena s'a ocupat intențiv cu săpături la fața locului și a scos la lumina zilei o mulțime de pietre comemorative importante cât și monede străvechi, descoperiri senzaționale și recunoscute de arheologi cu renume. Legionarii din acest castru au descoperit pe semne aceste băi numindu-le „Ad aquas Herculi sacras ad Mediam“. Ne este cunoscut, că în anticitate i se atribuiau lui Hercule merite pentru facilitarea navigațiunii și cum era zeul tutelar al regiunii Cerna, i s'au ridicat în localitate pe locul unde e azi stabilimentul „Elisabeta“ pietre comemorative într'un templu ridicat în onoarea lui Hercule.

Legionarii au clădit și un apeduct, ale cărui urme se văd și azi lângă sursa „Hygeia“. Se vede că în localitatea noastră Romanii au folosit în prima linie apele saline, cele fără miros desagreabil, căci în jurul

surselor sulfuroase nu s'a dat de lucrări romane.

Că băile „Ad aquas Herculi sacras ad Mediam“ se bucurau îndată după descoperirea lor de o importanță deosebită ne dovedește una din tabelele comemorative așezate între hotelurile Ferdinand și Severin: „Diis et Numinibus“. Din această inscripție reiese că acest teritoriu era locuit de o populație deasă, ba chiar aleasă, căci de aici au plecat 5 legații la Roma, la alegerea de consuli. În intervalul 105—267 d. Chr. s'a perindat o mulțime de lume suferindă pe aceste locuri ridicând statui și tabule comemorative dintre cari cea mai interesantă este una, în care un părinte mulțumește zeilor că grație acestor surse miraculoase, fata lui a scăpat de o „lungă infirmitate“.

Plecând romanii din aceste ținuturi decade și stațiunea balneară. Cu timpul ajunge stăpânită de turci, cari deși încă folosiau aceste terme nu numai că nu au clădit nici un stabiliment, nu au captat nici o sursă sulfuroasă, dar și ce au aflat de pe timpul romanilor au nimicit cu desăvârșire.

În această stare tristă au fost băile noastre din nou descoperite după plecarea turcilor de generalul Hamilton. Raportând împăratului său

Carol VI că pe malul drept al Cernei în locul unde se află ruinele unui templu roman sunt surse termale sulfuroase — mai puternice decât acele din Baden și Viena — i s'a dat ordin ca să facă aceste surse accesibile populațiunii. Grizelini un istoriograf adus din Italia ca să descrie bogățiile Banatului a cercetat și el aceste băi și cunoștea însușirile anelor; amintește de reacțiunile diferitelor surse, ba amintește și de cazuri letale în urma întrebuițării băilor prea fierbinți. — Cu timpul a fost trimis la fața locului și chimistul Krantz care în anul 1773 ne dă prima analiză a apelor din localitate. Câțiva ani în urmă vedem clădindu-se, în mare parte de grănicerii români comenduirea pieței de azi, baia Ileana în legătură cu sanatoriul militar de azi, mai în urmă hotelurile Severin, Hercule. În aceste timpuri funcționau mai multe surse — durere — decât azi. În secolul luminat al XX-lea, un dig puternic fu așezat dealungul centrului, o biserică catolică pe locul unde e azi farmacia și o biserică română pe locul unde e azi, în mijlocul parcului de cură pavilionul de muzică. Cu timpul au fost clădite celelalte hoteluri.

Gravurile sunt din anii 1820.

Sub imperiul austriac se clădesc hotelurile monumentale *Ferdinand* și *Carol*, sub arendașul de origine român *Tatarcz* cărui i s'au făcut o mulțime de concesii, stațiunea balneară având deviza: „*Pro salute morborum*.“

Ce importanță s'a dat acestor băi, ne-o dovedesc și nenumeratele vizite ale împăraților austriaci. Cu jertfe mari s'a tăiat o parte a stâncilor din mijlocul băilor și s'a clădit stabilimentul de azi *Regina Maria* alimentat de sursa arteziană sulfo-salină.

Culmea frecvenței au ajuns-o băile prin anii 1880—1889 când au fost date în arendă, apoi iarăși administrate de statul maghiar. Majoritatea vizitatorilor se recruta din Ungaria, urma apoi clientela română care susținea băile noastre.

Terminându-se războiul mondial am fost însărcinat cu reorganizația și renovarea acestor băi. Cu mândrie o pot spune că după o muncă grea cu o voință de fier, am reușit a pune baza organizației de azi și a romaniza aceste băi cari timp de multe veacuri ne erau streine.

Dr. A. Crăciunescu

DUPĂ REORGANIZARE...

— ȘEDINȚA FESTIVĂ DELA BARȘOV A SECȚIILOR „ASTREI.” —

Serbările jubilar de la Brașov, aranjate din prilejul împlinirii a 75 ani de la întemeierea liceului „Andrei Șaguna”, au oferit, celor mai de seamă reprezentanți ai intelectualității ardelenice, întâia mărturie asupra marelui importanțe a reorganizării secțiilor științifice-literare ale „Astrei.”

Abia după o lună, secțiile reorganizate la Cluj — s'au prezentat la Brașov, sub prezidenția d-lui Vasile Goldiș în o ședința festivă în care au făcut strălucita dovadă de muncă și preocupările cu care secțiile „Astrei” sunt hotărâte să colaboreze la consolidarea și la adâncirea progresului științific și literar al neamului nostru, cu deosebire din această parte de țară.

Atât cuvântul de deschidere rostit de dl Vasile Goldiș cât și judicioasele cuvântări ale domnilor profesori univ. I. Lupaș, secretarul secției istorice și O. Ghibu, prezidentul secției pedagogice — au impresionat adânc numeroasa asistență, făcând dovada înaltului nivel, la care se desfășoară activitatea secțiilor, precum și a temeinicei adâncimi, cu care se tratează problemele, a căror îngrijire constituie preocupările de viitor ale secțiilor reorganizate.

Insistăm asupra importanței mari la care nizuiesc secțiile „Astrei” — pentru cuvântul că activitatea acestora se va desfășura în apropiatul viitor cu deosebire în mijlocul realităților date, tinzând să ajute și să ofere soluționări la munca pe care o dezvoltă un neam întreg în diferitele terenuri de activitate.

Pe lângă activitatea teoretică a secțiilor — cele mai multe și-au fixat deja un program de activitate *practică*, în cadrul căruia vor contribui efectiv la muncă ce se depune și mai ales vor stimula și vor ajuta ordonarea acestei munci atât de mult cerută îndeosebi azi — în vremea de consolidare a neamului și a țării întregite. Ca să putem porni la drum cu bine și cu sorți de izbândă — este imperios necesar să facem legătura cu trecutul, ca să ne putem sprijini activitatea din viitor pe tradiția înaintașilor. Și apoi să ne cunoaștem

realitățile date, elementele și puterile de care dispunem. La serbările de la Brașov, în ședința festivă a secțiilor — doi dintre cei mai distinși membri ai secțiilor „Astrei” dd. I. Lupaș și O. Ghibu au făcut dovada acestor nizuinți în fața celui mai select și mai numeros public ce-a asistat vreodată la ședințele secțiilor.

Di O. Ghibu, în o documentată expunere a făcut *istoricul secțiilor*, schițând activitatea și dezvoltarea lor de la 1862 și până azi.

La 1862/64 s'au înființat la Brașov primele trei secții: filologică, literară și fizică.

Numărul membrilor a fost întregit cu membrii onorari din vechiul Regat. Cu înființarea de mai târziu a Academiei române, în care au fost primiți și bărbații bine meritați din Ardeal, Banat, Bucovina și Basarabia — activitatea secțiilor „Astrei” s'a resimțit.

La 1900 și apoi la 1912 secțiile „Astrei” au fost înmulțite și reorganizate mai ales prin nizuințele reposatului C. Diaconovich.

În timpul războiului — activitatea secțiilor ca și a „Astrei” a fost suspendată, iar dela 1919—1924, în mijlocul frământărilor de alt ordin activitatea secțiilor a tânjit mult.

În primăvara anului corespunzător — secțiile „Astrei” au fost complet reorganizate și înmulțite la 10 — așa cum s'a vestit cu o lună în urmă publicului nostru.

Această reorganizare făcută la Cluj a fost completată cu primirea în cadrele „Astrei” a fraților Basarabeni, care urmează să recomande în fiecare secție câte 2 membri activi și câte 5 membri corespondenți. Folioasele pe care le va avea nașia românească de pe urma activității teoretice și practice, dezvoltată în secțiile Astrei întregite și reorganizate, — se vor putea aprecia cu timpul. Să dea Dumnezeu ca peste 25 ani, când se va serba centenarul liceului din Brașov și semicentenarul secțiilor Astrei — toate ideile ce au călăuzit în acest timp să capete trup definitiv. —

Domnul I. Lupaș a vorbit despre *foștii elevi* ai liceului din Brașov,

arătând condițiunile în care ei au putut să promoveze marile interese ale neamului pe toate terenele de activitate.

Di Prof G. Bogdan-Duică, a ținut în seara premergătoare o conferință despre profesorii liceului din Brașov, împărțându-i în trei categorii:

Profesori cu autoritate mărginită numai la catedră

Profesori-autori de manuale didactice și

Profesori cu întinsă și rodnică activitate culturală și în afară de zidurile școlii.

Asupra foștilor elevi — a spus d. Lupaș — nu voi face cercetări organice. Folosește metoda generalizării, în loc de cel al individualizării. Nu se interesează de individ decât numai după ce a ajuns un *individ instituțional*.

Iar dintre evenimente numai acele îl interesează aici care acționează peste cadrele epocii în care s'au produs. Liceul din Brașov a devenit eveniment istoric prin fondatorii, prin profesorii și prin elevii pe care i-a avut.

Acești elevi în ultimele trei sferturi au dat mai mult decât oricine pe terenul cultural. Ca dovadă aminteste dintre cei morți pe: Mitropolitul Ion Meșianu, Meșota, Titu Maiorescu, Ion Crișan, Ion Sîrbu, slavistul Ion Bogdan, Virgil Onițiu, Andrei Bârsan etc.

Continuând aprecierile asupra foștilor elevi — d. Lupaș a spus:

Trebue să constat un fapt istoric de succesiune și anume: după ce steagul cultural român a căzut din mâna lui Titu Maiorescu, tot de un fost elev al acestui liceu a fost ridicat.

După modesta mea părere nu este o simplă întâmplare: La liceul „Andrei Șaguna” s'a creiat o tradiție, care nu mai îngăduie a produce simpli muncitori, ci să stegari ai culturii și ai științei.

Nu vom pomeni numele nici unuia dintre vii. Voi aminti numai că acela care este cântărețul pătimirii noastre ca și cel care ne este un principe filologorum sunt produse ale liceului „Andrei Șaguna.

Să mai amintesc apoi ce a făcut liceul acesta prin elevii săi, în do-

meniu bisericesc ortodox și școlar, ar trebui să vorbesc o săptămână.

Munca foștilor elevi se resimte în tot pasul. E de ajuns să spun că dela Turnu-Severin până la Galați și dela Oradea până la Chișinău, în toate orașele și la toate instituțiile găsim foști elevi de-ai acestui liceu! Și dacă ar fi să arătăm întreaga lor operă până la unire ar fi să povestim prea mult, sau să arătăm vechea virtute de a nu se teme de moarte, care a încredemat pe atâția foști elevi să treacă munții și să intre ca voluntari, mergând la moarte eroică?

În orice domeniu se va găsi contribuția eroică a acestor elevi.

De aceea avem datoria să rugăm pe directorul acestui liceu, să deschidă un pantheon, pentru păstrarea imaginilor acestor elevi. Așa de pildă mă surprinde lipsa portretului regretabilului Alex. Bogdan.

Dar fiindcă sărbătoarea de azi are caracterul unui priveghiu, îmi îndeplinesc o datorie de a ceti un pomelnic al foștilor elevi cari au ocupat și ocupă locuri de cinste în viața culturală a neamului.

Poezie și arte: † St. O. Iosif, O. Goga, I. U. Soricu, L. Blaga, A. Cotruș, Z. Bârsan, I. Indrieș, D. Mari, Gh. Gârda, I. Bian Lemeni, frații Maximilian, Aug. Bena, Al. Chifa.

Filologie și folclor: † A. Bârseanu, S. Pușcariu, E. Hodoș, A. Banciu, G. P. Lisseanu, I. Popovici, C. Lacea, N. Sulică, † Traian Suciu.

Istorie: † I. Bogdan, † I. Sârbu, † I. Crișan, † I. Moldovan, I. Cliniciu, Al. Lapedatu, I. Lupaș, II. Minea, I. Ursu, II. Pușcariu, † A. Bârseanu, Sterie Stinghe, Șt. Meteș, C. Sulică, N. Orghidan, N. Buta, I. Dăicovici, N. Tolu.

Filosofie și pedagogie: Lucian Blaga, † P. Span, P. Barbu, C. Ionescu, O. Ghibu, I. Tohănean, C. Păpuc, S. Evuțian, H. Moian, Dionisie Marudean, A. Demian.

Critică literară: † Titu Maiorescu, G. B. Duică, † I. Scurtu, † Al. Bogdan.

Științe naturale: Aurel Ciôrtea, † Tit Liviu Blaga, Victor Stanciu.

Științe economice: † I. Socaciu, I. C. Panțu, I. Lapedatu, G. Moroianu, I. G. Munteanu, V. Osvadă, C. Martinovici, A. Vlaicu, V. Vlaic.

Medicină: Ioan Minea, Marin Sturza, † P. Bucșan, A. Voins, I. Bordes, E. Țeposu, V. Bologa, I. Goia, S. Manuilă, P. Nistor, G.

Bănulescu, V. Stănilă, I. Colbazi, Ax. Iancu, Gh. Popovici.

Tehnicienii: N. Teclu, V. Istrate, Tib. Eremie, V. Pușcariu, Vladimir Banciu, I. Popea, C. Comanescu, I. Comanicu, C. Penescu Cherei, Ștefan Bogdan.

Ziaristica: Publiciștii de profesie și de ocazie. † A. C. Popovici, Alex. Hodoș (I. Gorun), G. B. Duică, Al. Vaida, M. Popovici, † Ion Scurtu, † Silv. Moldovan, † Al. Bogdan, Aurel Scurtu, A. Banciu, O. Goga, I. Lupaș, O. Ghibu, Gh. Pop, Seb. Stanca, Seb. Bornemisa, Lucian Blaga, I. Montani, I. Clopoșel, R. Gavruș, I. Schiopul, A. Esca, V. Bontescu, V. C. Osvadă, I. Lăpădatu, Al. Lăpădatu, Gh. Stoica, Gh. Sulbure, Em. Stoica, I. Bloșu, A. Imbroane, Trandafir Scorobeș, A. Nistor, I. Rafiroiu, G. Proca, † V. Sattu, I. Prișcu, N. Stinghe, V. Nițescu, A. Neguș, G. Noaghea, Ilie Cristea, H. Petrescu, A. Cotruș, C. Mușlea, O. Grășmariu, P. Debu, I. Sandu, P. Borzes, Em. Crăciun, † I. Dandea, † N. Peicu, C. Buncu, E. Goga, M. Lupaș, R. Molin, D. Manu, V. Stoica, S. Țeposu, I. Sandu I. Chirilă, N. Tolu, D. Roșca, A. Oțetea, C. Bucșan, N. Comanicu, N. Baboe, P. Draghiciu, G. Maior, I. Moșoiu, Al. Predovicu, N. Colan, H. Teculescu, S. Banciu, P. Dan, G. Moroianu, Enea Hodos, † P. Bucșan, L. Tritian, Pavel Grăcu, N. Gomboș, C. Pop, Sofronie Roșca, Vasile Vlaicu, O. Tăslăuanu, I. Tolan, Rusu Abrudeanu, Z. Bârsan, II. Minea, Ilie Hociotă, D. Borgia, G. Todica, I. Soricu, N. Gogonea, Em. Comșa, A. Țandru, I. Teculescu, † Ioan Maior, † D. Stoica.

Liceul să completeze acest pomelnic păstrând pentru fiecare o pagină.

Di Lupaș încheie spunând:

„Îmi iau îndrăzneala să mă adresez profesorilor liceului și să spun că foștii lor elevi nu au fost nici unul slugi viclene cari au îngropat talantul. Cu toții au muncit. În numele lor vă mulțumesc dle director și mulțumesc tuturor cari s'au ostentit cu noi, ca să fim folositori națiunii“.

*

Ședința festivă a fost deschisă de d. Vasile Golădiș, președintele Astrei cu următoarea cuvântare:

„Am convocat o ședință a secțiunilor literare și științifice ale „Asociațiunii“ spre a serbători liceul și școlăle românești din Brașov.

Am simțit această necesitate, de oarece cum am spus și ieri, între

liceul din Brașov și așezământul „Astrei“ au existat cele mai strânse legături.

Marele Andrei Șaguna a fost și întemeietorul „Astrei“ și a stropit cu agheazmă piatra fundamentală a liceului ortodox din Brașov.

El a fost chiar primul prezident al „Asociațiunii“.

Din cei 9 prezidenți de până acum ai „Astrei“ 3 au fost din mijlocul profesorilor din Brașov.

Aceștia sunt: G. Barițiu, Andrei Bârseanu și vorbitorul.

Am convocat această ședință, spre a serbători și pe acel pe care-l regretă lumea românească, pe Virgil Onițiu, care a fost cel dintâi prezident al secției literare a „Astrei“, care își avea atunci sediul la Brașov.

Trebue să se știe că profesorii acestui liceu au dat o contribuție valoroasă în activitatea de până acum a „Astrei“, iar foștii elevi ai acestei școlă sunt propagandiștii cei mai fervenți ai „Asociațiunii“.

Despre ei va vorbi dl prof. I. Lupaș. Am convocat această ședință și pentru un scop mai intim: serbăm azi și noi 25 ani dela înființarea secțiilor literare și științifice ale „Astrei“.

Despre aceasta va vorbi dl prof. Ghibu, prezidentul secțiunii școlare.

Astăzi secțiunile acestea s'au reorganizat și au sediul la Cluj.

Și cred că e bine să arăt că aproape unanimitatea profesorilor Universității din Cluj s'au atașat „Astrei“.

Aceste două secțiuni vor începe deci viață nouă.

Țin de-o plăcută datorință să vă fac cunoscut că Ministerul Instrucțiunii publice; apreciind activitatea celor două secțiuni în noua lor organizare, le-a pus la dispoziție pentru anul curent suma de lei 80.000.

De acum va începe o nouă viață culturală în mijlocul poporului român.

Din aceasta viață vor răsări vremile bune ale neamului nostru“.

*

Am dat un larg rezumat asupra felului cum a fost urmărită și cum s'a desfășurat prima ședință festivă a secțiilor Astrei — după reorganizare, ca să ținem viu interesul tuturor cu nizuințele, ce preocupă aceste jertfelnice ale culturii poporului românesc.

Înțelegerea și sprijinul celor buni și dornici de progres vor înlesni mult desinteresata muncă, ce izvoarește în adăpostul dragostii de neam și de țară.

Vasile C. Osvadă.

SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ

Opt ore de muncă. Chestiunea aceasta e la ordinea zilei în toată lumea nu numai la noi, dar tocmai prin aceasta are o mai mare importanță pentru noi. România s'a grăbit de mult să ratifice convenția din Washington privitoare la durata muncii în industrie, de sigur ca să se recomande străinătății ca fără democratică, precum tot ca să se recomande străinătății ca fără producătoare, a cerut câțiva ani de tranziție. Durata muncii de opt ore, prin ajutorul contractelor colective a avut și până acum o oarecare aplicare în țara noastră. Suntem însă la un punct critic. Concenția e la scadență, forța patronală însă a crescut, și țările mari industriale, neconținut cu privirele așintite la concurent, nu au ratificat încă concurent celor opt ore de muncă. Ce va face România?

În ultima conferință dela Geneva, delegații muncitorești de pretutindene au reclamat ratificarea imediată a convenției. Ei au arătat cu drept cuvânt, că această întârziere poate fi interpretată ca o acțiune ostilă chestiunii și ca un semn că guvernele ar intenționa să revie asupra hotărâreii lor. De altă parte neratificarea convențiilor crează o stare de spirit cu totul defavorabilă dezvoltării Biroului internațional al muncii. Prestigiul acestei instituții, încrederea de care are nevoie, sunt adânc zdruncinate.

Dacă convențiile votate nu sunt ratificate, și mai ales dacă nu sunt cinstit executate, atunci cheltuiala enormă ce o necesită acest biuro, și nesfârșitele cheltuieli cu delegațiile la Geneva, ne apar ca zădărnice și păgubitoare. Se pune închip serios chestiunea menținerii sau nu a Biroului internațional al muncii. Dacă această instituție e necesară, dacă ea contribuie realmente la stabilirea păcii sociale, s-o menținem, dacă ea nu este de cât o farsă burgheză pentru înșelarea maselor și slăbirea forțelor lor, și un mijloc sau un prilej de sporit pasivul balanței noastre nenomire, să-l desființăm.

Perspectivile noiei recolte Anul trecut nu a fost un an bun pentru economia noastră agrară. Exportul a fost mai redus ca altă dată, am importat grâu american pentru consumul intern, și în Basarabia a trebuit să ne concentrăm toate energiile pentru a închide gura foamei.

Anul acesta nu vom fi mai fericiți. Am semănat cu mult mai puțin, ca anul trecut și anume: grâu cu 106321 ha. mai puțin, secară cu 38136 ha. mai puțin, orz cu 443694 ha. mai puțin, ovăz cu 352434 ha. mai puțin, sfeclă de zahăr cu 2356 ha. mai puțin, cartofi cu 75243 ha. mai puțin, porumb 1.335.306 ha, mai puțin, fasole cu 1144 ha. mai puțin. Am semănat deci cu peste 2.200.000 ha. mai puțin. Ploile de astă toamnă, seceta din primăvară, și ploile și temperatura scăzută de acum, împușinează încă cultura care ar fi putut ieși din pușinele hectare pe care le-am sămănat.

Ce ne vom face? Și ce facem pentru ca prin o politică agrară cuminte să lupțăm, cum se luptă în toate țările civilizate cu greutățile pe care ni le pune în cale natura, și cu acele pe care ni le opune jărănimea needucată și înrăită de o administrație pline de păcate?

Între țuică și spirit. S'a amănat pentru

toamnă discuția legii băuturilor spirtoase. Dacă însă chestiunea nu se mai desbate în public, ea face obiectul acțiunii oculte. Memorii, intervenții, acțiuni directe, tranșacții.

Chestiunea care preocupă acum e cum să fie convins dl Vintilă Brăteanu că țuica, țuica națională, țuica podgorenilor — și dl Ministru de finanțe e producător de țuică — pe care dsa o protejește în lege, ca băutura alcoolică naturală, conține mult mai multe alcooluri superioare și mai multe otrăvuri, ca spiritul fabricat pe cale industrială din cereale, spirit pe care dl Vintilă Brăteanu îl ține ca pe cel mai vinovat de alcoolizarea populației, și deci îl persecută mai mult.

Adevărul e că într-o chestiune de sănătate publică, nu trebuie să se facă naționalism. Nu e nici un cuvânt ca țuica, dacă e mai protejată, numai fiindcă e o băutura națională și mii de țărani o produc.

De aici însă nu urmează că alcoolul industrial ar trebui mai puțin lovit, ci toate soiurile de alcool de o potrivă lovite și împiedicate în cât mai mare măsură la vânzare.

Aici e deslegarea chestiunii băuturilor spirtoase, și singura cale de combatere efectivă a alcoolismului.

Linia telefonică București—Belgrad. S'a pus în exploatare linia telefonică între București și Belgrad. Se va putea vorbi în Jugo-Slavia cu orașele Negotin, Zagrab și Zeichiar, din întreg Ardealul și Banatul, și din București, Galați, Brăila, Craiova și Turnu Severin.

Această legătură, care va deservi interesele politice ale celor două țări vecine, și pentru care scop credem că a și fost făcută, va ajuta și apropierea economică și culturală între România și Jugo Slavia, De multe ori ne-am întrebat: pentru ce nu punem nici o judecată, nici un program, nici o acțiune gândită în stabilirea unor raporturi desăvârșite; între două țări care prin poziția lor, prin interesele lor, prin istoria lor, sunt sortite să trăiască în armonie.

Scumpetea. Prețurile tuturor mărfurile cresc din lună în lună în chip îngrijitor. Unde vom ajunge?

Numerile indice lunare ale României ne arată că creșterea scumpetei e atât

de constantă și atât de fermă, încât a întrecut paritatea mondială a leului.

La 20 Martie acest an numerul indice general a fost de 4346, adică viața e mai scumpă de 4346 de cât în 1916, la 20 Aprilie 1925 de 4498, la 21 Maiu 1925 de 4541 și la 20 Iunie 1925 de 4604.

În curând vom ajunge la indicele general de 50. După legea creșterii acestor indici, determinată de ultimele luni, se poate spune aproape cu siguranță că în primăvară vom atinge acest punct al scumpetei.

Guvernul, autoritățile, funcționarii pensionarii, nu au nimic de spus față de aceste nenorocite perspective?

Folosirea cădelor de apă. Căderile râului Ialomița aflate în jud. Dâmbovița între Scropoasa și Cheile Tătucului, vor fi folosite la ridicarea unei puternice uzine hidroelectrice acolo, care va servi pentru electrificarea liniilor ferate din valea superioară a Ialomiței, la luminarea orașului Târgoviște, la procurarea forței motrice necesară, industriilor din regiunea pe unde va trece rețeaua, și la servirea cu curent electric a Capitalei. Pentru București această sursă electrică nu va folosi numai pentru micșorarea prețului chilovatului, dar va intensifica luminatul acestui oraș.

Bine înțeles că e vorba de un plan și de o hotărâre al consiliului superior al Energiei. Dela vorbă până la faptă mai e încă...

Infrumusețări practice. E vorba ca pe malurile Domboviței la București, unde astăzi nepăsarea și incultura au făcut depozite de gunoaie, să se facă florării, care pe lângă frumusețe vor aduce pieșilor Capitalei, flori și fructe. În câte locuri nu s'ar putea împreuna utilul cu frumosul, semnul civilizației!

Bibliografie

La „Cultura Națională” au apărut:

Statul viitor
de Menger

Vestita carte, tălmăcită în toate limbile, apare în sfârșit și în românește, tradusă și explicată printr-un studiu introductiv de dl G Bogdan-Duică. Nimeni nu poate cunoaște adevărul socialism, fără să citească această operă capitală.

Lei 90

ANCHETELE NOASTRE PE VALEA ARIEȘULUI

Chestionarul social-economic al institutului de studii SOCIETATEA DE MĂINE, ieșit dintr-o desbatere foarte amănunțită de câteva luni de zile, va primi vara aceasta cea dintâi aplicare. Grație unui grup de intelectuali viori din Turda, în frunte cu subprefectul d. dr Alex. Moldovanu formularul economic redactat de d. dr. M. Șerban și cu cel elaborat în ședințele institutului nostru de studii va îndruma o anchetă pe valea Arieșului, în mai bine de 60 comune. Ancheta va începe la 25 Iulie și va dura o lună de zile.

Desigur, publicul mare va fi curios de rezultatele unor investigațiuni dela temeinicia și seriozitatea cărora se așteaptă o orientare sigură în ce privește problemele prosperității noastre viitoare.

Avem nădejdea sigură că puțina noastră cărturărie pe care o avem în satele vâii Arieșului, se va năzui să serviască pe anchetatorii în modul cel mai obiectiv și complex cu putință.

Formularul d-lui M. Șerban va fi aplicat în 2—3 comune, dela casă la casă. Cellalt formular va cuprinde situațiunea regiunii.

Salutăm cu bucurie cel dintâi concurs ce se oferă de către un funcționar superior administrativ. D. dr Alex. Moldovan este un înaintea mergător și dorim ca în șirul exploratorilor mențiți să ne înfățișeze realitățile țării noastre, să se angajeze cât mai mulți dintre deținătorii puterii de Stat.

CERCETAȚI STATIUNEA BALNEARĂ NOU RECONSTRUITĂ

Instalațiuni moderne de băi.
Hotel nou. Lumină electrică.
Apeduct. — Salon de cură.
Muzică permanentă. — Locuri
de sport, parcuri, păduri, etc.
Bucătărie românească și ger-
mană. — Comunicația ideală
prin gara R a d n a, pe linia
principală București — Arad.

L I P O V A

**CARDIACI! FEMEI!
NERVOȘI! REUMATICI!
CEA MAI IEFTINĂ STAȚIUNE DIN ȚARĂ!
CEREȚI PROSPECTE!**

Ingrijire medicală distinsă.
Pentru asigurarea confortului
modern, direcțiunea a investit
un capital foarte mare ridi-
când edificii noi și recon-
struind pe cele existente. —
Ape minerale superioare,
bogate în acid carbonic.
Clima constantă, moderată.

Direcțiunea Băilor Lipova (Bănat).

MELADIILE: GUTĂ, REUMATISM, SCIATICĂ, IMFLAMAȚII CRONICE,
BOLI DE FEMEI, ANEMIE, SCLEROZĂ, NEVRITE, BOLI NERVOASE,
SCROFULOZĂ, RACHITISM, SURMENAJ, NEURASTENIE, ȘI ALTE
BOLI SE VINDECĂ LA SPLENDIDA STAȚIUNE BALNEO-CLIMATERICĂ

PREȚURI
MODERATE

Băile termale S O V A T A

LOCUINȚE
IGIENICE

SITUATE LA POALELE MUNTILOR HARGHITEI, CU AER OZONOT IM-
BĂLSĂMAT DE BOGATE VEGETAȚIUNI CE CRESC PRIN IMPREJURIMI.
LACUL TERMAL „URSU“ ESTE UNA DIN MINUNILE ARDEALULUI.
CĂI FERATE PRIN BLAJ, CUCERDEA ȘI TÂRGUL-MUREȘ.

„Cartea Românească“
Societate Anonimă București
Capital Lei 50,000.000

Institut de arte Grafice, Editură și Librărie. Cărți didac-
tice și literare, române și străine. Registre și furnituri
de birou, rechizite de școală. Tipografie. Legătură,
Steriotipie, Litografie, Turnătorie de litere, Cartonage.
Confecțiuni de hârtie.

Secție specială de obiecte de artă, marochinerie,
cristaluri, jucării, etc.

„Fotoglob“ Atelier special de fotografie.

**Direcțiunea: Bulev. Academiei 3-5,
București.**

Magazine de desfacere și Ateliere grafice.

București: Bvd. Academiei 3-5, Cal. Moșilor 62-64
(Librăria Sfetea). Str. Șelari no. 12 (Librăria Joanițiu).
Str Paris No. 16 (Göbl-Rasidescu), Șoseaua Bona-
parte No. 68-72.

SUCURSALE:

Cluj: Piața Unirii 7 și Calea Dorobanților No. 14-16
Timișoara: Str. Eugen de Savoia No. 7 și Strada
Tepeș-Vodă No. 2.

Societatea Afiliată: „Cartea Românească din Valea Târ-
navei“ S. A. Diciosânmărtin.

Adresa abonatului:

D. Dr. Victor Deletu, director
Calea R. Ferdinand 34

1440

Cluj

„LEBADA“ S. A.
IN CLUJ, STR. IAȘILOR Nr. 14.

Prima fabrică română de
PLAPOME, saltele, vestminte de pat,
vată și pentru prelucrare de pene aran-
jată cu curent electric.

Magazin de candelabre pt. Ardeal S. A.

CLUJ, CAL. REG. FERDINAND 11.

**Mare depozit de lămpi
și material electric!**

VÂNZARE EN-GROS ȘI EN-DETAIL

ARDEALUL S. A. INST. DE ARTE GRAFICE CLUJ
STRADA MEMORANDULUI No. 22.

Tipografia Ardealul

execută lucrări tipografice, imprimate,
cărți în cele mai bune și mai artistice
condițiuni tehnice.

Librăria Ardealul

este asortată cu ultimele cărți românești
și streine, cu reviste și tot felul de rech-
zite școlare. Mare desfacere de cărți di-
dactice. Depozit bogat în registre de
contabilitate. — Intelectualii vizitează des
această librărie pentru a se pune la cu-
rent cu noutățile literare și științifice.

Intreprinderile Forestiere Rom. S. A.
Cluj, Regele Ferdinand No. 38.

Se ocupă cu exploatarea de păduri, cu
industrializarea lemnului și finanțarea
intreprinderilor similare.

Capital social lei 65,000.000. — Uzine :
Leșnic, Coșnea, Cioșani, Valea
Drăganului (Poeni).

Magazin de încălțăminte

PETRE S. BACIU

București, Strada Academiei No. 16.

Se găesc gata și comenzile
se efectuează prompt.

Produsele fabricii de bere

CZELL din CLUJ
(Mănăstur)

bera albă și berea din malț dublu
„URSUS“ „HERCULES“

Avem onoare a aduce la cu-
noștință onoratului Public, că

FIRMA NOASTRĂ
cu **RENUME MONDIAL**

a deschis și în Piața Clujului
o filială, anume în Piața Uni-
rei Nr. 15 și invităm cu toată
stima onor. Public, să viziteze
magazinul nostru

JULIU MEINL
IMPORT de CAFEA